…ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

…УРЯАД ҮНЭН

…Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

…198) | 1963 оной июниин 12, среда | Сэн 2 мүнгэн

Н. С. Хрущев Гарольд Вильсонтэй хөөрэлдэбэ

КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Англиин лейбористска партиин ударидагша Гарольд Вильсонтэй июниин 10-да Кремль соо уулзаа. СССР-эй парламентска бүлэгэй уряалаар тэрэ Москвада ерэһэн байна.

Мүнөөнэй уласхоорондын байдалай асуудалнуудаар, тэрэшэлэн али али талын һонирходог бусад асуудалнуудаар Н. С. Хрущев Гарольд Вильсон хоёр хани ёһоор хөөрэлдөө.

Англиин лейбористска партиин ударидагшатай хамта лейбористска партиин элитэ ажал ябуулагша Патрик Гордон-Уокер, парламентын гэшүүн Дж. Слейтер, лейбористска партиин гүйсэдкомой уласхоорондын таһагай хүтэлбэрилэгшэ Дэвид Энналз хөөрэлдөөндэ хабаадалсаа.

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко хөөрэлдөөндэ хабаадалсаһан байна.

(ТАСС).

…аа таргалуулһан—үбэлдөө үегтэй

…ба. Иигэжэ зунай
…эхин захалжа, са-
…аран салгидаха,
…аржан таргалха
…у һайхан үе саг
…г нойтоор элбэг
…һаа байтагай,
… таран, хушууран
…тамэ тала дайда,
…а һугашье хадаа
…эээр үргэлжэдөө

…ынгаа 40 жэлэй
… бэлэгтэйгээр үг-
…эн тэмсэжэ бай-
…зуудай олон мян-
…уһалжа ябаһан
…дыень зунай бэл-
…ад байһан энэ
… маша зүбөөр хэ-
…гооной үедэ ма-
…ые бүри дээшэ-
… хүсэлэл орол-
… байна. Хэнэйшье
…алнай хүсэеэ нэ-
…неэднай һү оро-
…лбэрдэг гээшэ ха

…лжүүлгэ, таргал-
… адуулагшадай
…у ажалһаа заа-
…юм гэжэ ажалша
…шуу. Зунайл хү-
…р бэлшээн адуу-
… дүүрэн хүсэжэ,
… юм гээд манай
…а малшадай хэл-
…айна. Эгээл иимэ-
…дэ худалдагдаха
…эхэ эбэртэ бодо
…мартаа һайнаар
… таргалуулха гээ-
…дайшалтхы зорил-
…Сэхынь хэлэхэдэ,
…н, үүсэлэгдэһэн
…—80 процентнь
…хан байһан зан-
…һээ энэл хэрэгтэ
…а онсо хандуул-
… байнабди.

…дай урда жэл-
…ажалай дүй дүр-
…н бэлшээри дээ-
…айхадаа, харуу-
…нгаа толгой бү-
…үүдхэ бүхэндэ
… хүрэтэр нэмээхэ
… байһые гэршэ-
…бээ толгой бү-
… хэмжээтэйгээр
…мээжэ байгаа
…—сентябрь һара-
…гнүүрые адаг
…ммаар дээшэ-
…но ха юмбибди.

…гоотой Үргэдэй,
… холын бэлшээ-
…р малаа адуул-
…бэриин управле-
…ой болон тэндэ-
…дай адуулгашад
…үриин шэгнүү-
… 1200—1300
… байтаа ха юм.
… Хурамхаанай
…болоһон малшан
…риин Чисаанын

совхозой буруушан Дашима Сандановна болон бусад олон адуулгашад зунай һарануудта 800—1000 граммаар малайнгаа шэгнүүрые сүүдхэ бүхэндэ хододоо нэмээдэг байгаа һэн. Малаа зунай сагта адуулжа таргалуулхадаа, бэрхэ, дүй дүршэлөөр, мэргэжэл шадабаряар баяжаһан үхэр адуулагшад манай Буряад ороноо нилээд олон шуу.

Байгша оной зун, намарай үедэ адууһа малаа, илангаяа үхэр һүрэгөө бэлшээн таргалуулжа, мяха үйлэдбэрилэн абаха түсэб, уялгаа амжалтатайгаар дүүргэхэеэ хүсэһэн ажахынууд мүнөө эртэнһээ малые бэлшээн таргалуулха асуудал тушаа һанал бодолоо хандуулжа аша үрэтэй хэмжээ ябуулгануудые абажа эхилэнхэй. Жэшээнь, Хориин үйлэдбэриин управлениин харьяата Чисаанын совхоз 1500 гаран бүрүү, хашарагуудые 24 гүүртэ болгон таһалжа, эрхим малшадта даалгажа үгөөд, зунай бэлшээри дээрэ гарганхай. Тиихэдэ эртүүр тушаагдаха 130 шахуу томо үхэрнүүд хоёр ондоо таһалагдажа, һайнаар адуулагдажа байна.

Үнгэрһэн май һарын хэдышье хагсуу, хүхэ ногооной хүсэд шиидэжэ гараадүй байгаашье һаань, Чисаанын совхозой залуу үхэр адуулагшад Ц-Д. Батомункуева, Д. Аюшеев, тугалшад В. Куприянова, Л. Мухарова, Э. Бадмаев болон бусад харууһалжа ябаһан тугал, бурунуудайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэ бүхэндэ 550—700 граммаар нэмээжэ шадаһан, улам саашадаа бүри ехэ амжалта туйлаха найдамжатай һуури табяад байна гэхэдэ алдуу яашье болохогүй. Ажалай түлөөһэн малай шэгнүүр нэмээлгэнһээ дулдыдамаар үгтэхөөр зохёогдоһон, адуулгашан бүхэн тэрэнээ мэдэнхэйнүүд.

Гэхэтэй хамта, адууһа мал, илангаяа түлжүүлэгдэхэ, таргалуулжа гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүдые адуулха хэрэг хаа хаанагүй һайнаар эмхидхэгдэшоо, адуулгашад бүхэндэ таарамжатай зохид байдал бии болгогдоод байна гэхын аргагүй. Республикымнай олохон ажахынуудта түлжүүлэгдэхэ, бэлшээн таргалуулагдаха мал илгагдажа, тусхай гүүртэ, бүлэг болгогдон, зунай һайн бэлшээридэ дууһан табигдаагүй, тосхон, һуурин шадараараа адуулагдаһан зангаараа байһаар. Тиихэдэ үхэр адуулагшад бултандаа мэргэжэл шадабаритай, оролдосотой ажалша малшадаар бүридэгдөө гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй. Малаа бэлшээридэ орой гаргаха, үдэшэлэн эртэ туужа асараад, хорёо хоһомогтонь хаажархиха ушарнууд эндэ тэндэ дайралдана.

Зун, намарай тэниглэн һайхан сагта адууһа малаа зүбөөр бэлшээн таргалуулха гээшэ зайлашагүй шухала асуудал. Ушар тиимэһээ колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, тэндэхи мал ажалай талаар мэргэжэлтэд энэ хэрэгтэ анхаралаа онсо хандуулха уялгатай. Түлжүүлэгдэхээр, бэлшээн таргалуулхаар таһалагдаһан малые һайн бэлшээридэ гаргажа, ёһо гуримтайгаар, һүни үдэргүй адуулха, энээнэй хойноһоо саг үргэлжын хиналта табиха тон шухала. Мэргэжэлтэд хадаа бодо малые гуур хорхойһоонь сэбэрлэхэһээ эхилээд, аргалга һэргылэлгын хүдэлмэри мүнөөнһөө үргэнөөр эхилжэ захалха, зоотехническа заабаринуудые адуулган дээрэ нарин нягтаар сахиулхын хойноһоо тэмсэхэ зэргэтэй.

Адуулгашан гээшэ эгээл хүндэтэй, харюусалгатайшье ажалтай, шиидхэхы үүргэтэй хүн болоно гээшэ. Тиимэ тула мал адуулганда эгээл бэрхэ, дүй дүршэлтэй, тон найдамжатай хүнүүдээ табиха ёһотойбди. Тиихэтэеэ хамта тэдэнэй даалгаһан хүдэлмэридөө һайнаар, уялгаяа мэдэрэнгеэр хүдэлхынь тула мал адуулагшадые бүхы эрилтэ хэрэглэмжээрнь эрхимээр гүйсэдхэн хангажа байха зорилго табигдана. Бороо хурын үедэ нэбтэрхэгүй суба, гутал хубсаһаар хангаха, хээрэ холо ажаллагшадта вагончик гү, али будка, майхан барижа үгэхэ, эдеэ хоолой зүйлөөр таһалдуулхагүй гээшэ шухалын шухала хэмжээн болоно. Ажалай түлөөһэн эрид гуримшуулагдаха, гол түлэб малай шэгнүүр нэмээһэнһээ дулдыдамаар, урмашуулхы маягтайгаар тэрэ зохёогдохо ушартай.

Түлжүүлэгдэхээр, бэлшээн таргалуулхаар табигдаһан малые һарын һүүл бүхэндэ шэгнэжэ, ажалайнь үрэ дүн малшадта сосолон харуулжа байха ябадал баһал ехэ удха шанартай. Тиихэдэ адуулгашад бүхэн социалис уялга абаха, өөһэд хоорондоо мүрысэхэ хэмжээ ябуулган мал таргалуулха хэрэгтэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлхэ байһан туладань, колхозууд болон совхозуудай партийна комитедүүд, совхозуудай рабочкомууд энэ шухала хүдэлмэриие ударидан эмхидхэхэ, мүрысөөнэй услови тодо һонороор зохёожо, бүхы адуулгашадта соносхон ойлгуулха, дүнгынь ходо гаргажа байха уялгатай.

Нүхэд адуулгашад! Залуу мал һайнаар түлжүүлгэ, худалдагдаха мал таргалуулга танайл гарта гээшэ. Зунай һайхан сагые зүбөөр хэрэглэн, зүлгэ ногооной шэмэтэйдэ адууһа малаа һүни үдэргүй адуулжа, атаржуулан таргалуулжа, абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлжэ шадаха байһандатнай үнэн зүрхэнһөө найданабди. Дорюун алхамта долоон жэлэй табадугаар жэлдэ дүн хамта 46,4 мянган тонно мяха Эхэ орондоо тушааха гэһэн Буряадай ажалшадай абаһан уялга амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсэлэл оролдолгоёо, мэргэжэл шадабаряа энэ хэрэгтэ хандуулыт!

Хонин бүриһөө 4,4 кг нооһо

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Борьёогой совхозой бүхы фермэнүүд дээрэ хони хайшалалга эмхитэйгээр эхилбэ. Илангаяа нэгэдэхи фермын малшад энэ хүдэлмэри һайнаар ябуулжа байна. Эндэ түрүүшын 2 мянга гаран эрье хонид хайшалагдаа. Хонин бүриһөө дунда зэргээр 4,4 килограмм нооһон абтана.

Хони хайшалалга дээрэ Наталья Потемкина, Екатерина Доржиева, Лидия Гуржапова, Таисья Шарина гэгшэд жэшээтэ һайнаар ажаллана. Тэдэнэр үдэр бүри 20—25 хони хайшалжа, совхозой ажалшадай магтаалда хүртэнэ.

Мүн Доржи Банзаровай, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта хони хайшалалга эхилээ.

Ц. Батуев.

ОЙН БАЯРТА —АЖАЛАЙ БЭЛЭГ

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Забайкалец» колхозой һаалиин гүүртэнүүд бүхыдөө Булаг гэжэ газарта зунай бэлшээридэ гаранхай. Тунга ногоондо үдэртөө 17—18 час соо бэлшээгдэжэ, дуран соогоо үһалагдажа ябаһан үнеэдһээ үдэртөө хахад пүүд һү һаагдажа байна. Булагай гүүртын түрүү һаалишад (зүүн гарһаа): **М. Радионова, Е. М. Богомазова, Е. М. Богомазова, А. Е. Овчинникова, А. М. Золотарева** гэгшэд сүлөө сагтаа шэнэ ерэһэн «Огонек» журнал һонирхон хаража байна.

А. Борисовай фото.

Кукуруза борнойлогдоно

ХЯАГТА. Ниитын адууһа малые үбэлэй сагта бардам хүрэхэ шэмэтэ тэжээлээр хангахын тула «Эрдэм» колхозой кукурузашад ехэхэн уялга абанхай. Мүнөө жэлдэ тэдэнэр 650 гектарта кукуруза тарижа, га бүриин 300 центнерһээ бага бэшэ ургаса хуряахаар шиидээ.

Абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тула кукуруза богонихон болзор соо, һайн шанартайгаар тарижа дүүргээд, тарилгын харууһа эмхидхээ. Буртаг үбһэнэй гарахатайнь сасуу тарилгаяа борнойлжо эхилбэ.

Мүн Хяагтын совхозой нэгэдэхи отделениин кукурузашад Григорий Осеев Михаил Цибиктаров хоёр тарилгаяа борнойлжо эхилбэ.

А. Сурмач.

ПЕТРОПАВЛОВКА. Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой кукурузашад тарилгаяа борнойлно. Эндэ түрүүшын 520 гектар кукуруза борнойлогдоо. Механизаторнууд Анатолий Гончаров, Иннокентий Поддельский гэгшэд үдэр бүри халаанайнгаа даабари үлүүлэн дүүргэжэ, үндэр ургасын түлөө эршэтэйгээр тэмсэнэ.

Б. Цыденов.

Гунжадые олоор түрүүлбэ

Захааминай «Родина» колхозой мал адуулагша нүхэр Будажап Жамсуев залуу мал түлжүүлхэ, үрэжүүлхэ талаар ехэхэн дүршэл олоһон хүн. 1961 ондо 140 толгой эмэ бурүү тушаажа абаһан байгаа. Тэдэнь һайнаар харууһалагдажа, хашараг болоходоо хальмаг үүлтэрэй бухада оруулагдаад, колхозой түрүү малшан Базаржап Чимитовтэ даалгагдаһан юм.

Һайнаар үрэжүүлэгдэһэн 100 хашарагай нэгэнииньшье һубайраагүй, булта түл үгөө. Үлэгшэ 40 үнеэдынь түрэхөөр дэлэгэнэжэ ябана. Мүнөө эдэ залуу үнеэдэй гүүртэ һү һаалгаар бараг туйлалтатай. Һаалишад Татьяна Мархаева, Евдокия Доржиева, Налжад Чимитова, Шарлуу Галсанова гэгшэд дааһан үнеэн бүриһөө үдэр бүхэндэ 6 литр һү һаана. Энэнь залуу мал һайнаар түлжүүлһэн, түл абалгада эрхимээр бэлэдхэһэнэй аша үрэ мүн.

Түл олоор абахын тула, мал үрэжүүлэгшэдые урмашуулха түлбэри тогтоогдоһон байна. Түл бүхэнэй 4 түхэриг мүнгэн үгтэхэ юм. Эрхим малшан Жамсуев түл олоор абаһанай түлбэридэ хүртэбэ.

А. Модонов.

Хониной нооһо хайшалагшадай республиканска конкурсдо эмхитэйгээр бэлдэе!

Оренбургын аргаар хониной нооһо хайшалалгые шудалһан хайшалагшадай республиканска 2-дохи конкурс 1963 оной июниин 26-да үнгэргэгдэхэнь

Оренбургын аргаар хони хайшалжа һураһан хайшалагшадай мүрысөөн (конкурс) республика, хизаар, область бүхэндэ жэл бүри үнгэргэжэ байдаг ехэ һайн заншал бии болонхой. Иимэ конкурс манай Буряадташье үнгэргэгдэдэг болонхой. Республиканска ээлжээтэ 2-дохи конкурс июниин 26-да Ивалгын туршалгата-үйлэдбэриин ажахын дэргэдэ болохонь.

Энэ конкурсдо оренбургын аргаар хони хайшалхадаа һайн үрэ дүн туйлаһан, өөрынгөө ажахы дээрэ 400-һаа дээшэ хони хайшалһан хүн хабаадажа шадаха юм. Конкурсдо илаһан нүхэртэ чемпион гэһэн нэрэ зэргэ, тиихэдэ хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлэгшэдтэ эрхим хайшалагша гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоно. Тэдэнэр дипломуудаар, һуури эзэлһэнэйнгээ зэргээр 100, 70, 30 түхэригэй мүнгэн шангаар шагнагдаха байна.

Республикын чемпион гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэгшэ, мүн хоёрдохи һуури эзэлэгшэ июлиин 2-то Волгоградай областиин «Привольный» совхозой дэргэдэ үнгэргэгдэхэ хайшалагшадай Бүхэроссин конкурсдо эльгээгдэхэ байна.

КОНКУРС ЯМАР ДҮРИМТЭЙБ?

Хайшалагша өөрынгөө запас хайшатай (ямаршье конструкци байг) машинкаар конкурс дээрэ хони хайшалхадань болоно.

Хайшалагшад хадаа машинкынгаа, тэрэнэй хайшануудай хүдэлсые өөһэдөө харюусана. Машинкаяа заһажа һаатаһан саг анхаралда абтахагүй.

Нооһо хайшалдаг түхеэрэлгын гү, али нугардаг валай эбдэрһэнһээ боложо хүдэлмэриин һааталга хүндэтэй шалтагаан дээрэ тоологдоно.

Хайшалагдаһан хонин бүхэнэй шанар тус тустань судьянар тодорхойлхо байна.

Хайшалагдаһан нооһониинь хэдэн газарта таһарһан, хэршэгдэһэн, хониной арһан шархатуулагдаһан, тэрэшэлэн нэгэ жэгдэ бэшээр, эндэ тэндэ нооһо орхижо байжа хониной хайшалагдаһан байгаа һаань, конкурсдо хабаадагша мүрысөөнһөө гаргагдаха зэргэтэй.

Хониной нооһо хайшалагшын хэһэн хүдэлмэри 100 баллына системээр тодорхойлогдохо, хэдэн ондоо болгогдон таһалагдаха зэргэтэй.

Нэгэдэхинь, хони хайшалалгада гаргашалагдаһан саг 40 баллаар сэгнэгдэхэ. Тиихэдэ хайшалагша нэгэ хониной нооһо дунда зэргээр 60 секунда соо хайшалжа дүүргэхэ ёһотой. Үлүү гаргашалагдаһан 10 секунда бүхэнэй түлөө нэгэ балл хороогдоно.

Хоёрдохинь, хони хайшалган дээрэ хэрэглэгдэдэг оншонуудые зүбөөр хэрэглэһэнэй түлөө 30 балл үгтэнэ. Хони хайшалжа байтараа нэгэ оншыень буруугаар хэрэглэжэрхёо һаань 0,5 балл хороогдоно.

Гурбадахинь, хайшалагдаһан нооһоной шанарай түлөө 15 балл үгтэнэ. Хэрбээ нооһоной таһараа, удараа, хэршэгдээ һаань, шэгнүүрһээнь дулдыдуулан 0,1 процент нооһон бүхэнэй түлөө 0,5 баллаар бага болгогдоно.

Дүрбэдэхинь, хайшалалгын шанарай түлөө 15 балл үгтэнэ. Нэгэ дахин шарха гаргаһанай түлөө гү, али нэгэ тээ нооһо үлеэһэн байгаа һаань, 0,5 балл мүн лэ хороогдоно.

Хэрбээ хони хайшалагшын дээрэ хэлэгдэһэн зүйлнүүдэй али нэгээрнь табанһаа доошо балл абаад байгаа хадань тэрэ мүрысөөнһөө гаргагдана.

Хониной нооһо хайшалалганда үргэлжэдөө орохо саг газаа орожо ерэбэ. Теэд бэлэдхэлэй хүдэлмэри гээшэ үшөө барагдашагүй ехэ. Тиимэ тула зааханшье саг гээнгүй хониной нооһо хайшалдаг оренбургын аргада хүнүүдые һургалгые хаа хаанагүй эмхидхэхэ хэрэгтэй. Тэдэниие нёдондо, энэ жэлдэ һургагдаһан инструкторнууд, тэрэшэлэн энэ аргада мэргэжэһэн нүхэд һургаха ёһотой.

Нёдондо оренбургын аргаар 240 гаран хүн 200 мянга гаран хони хайшалһан юм. Харин мүнөө зундаа адаг 500 мянган хониной нооһо энэ түрүү аргаар хайшалха гэһэн зорилго табигдана.

Июниин 24 болотор үйлэдбэриин управленинүүдээр хониной нооһо хайшалагшадай зональна мүрысөөн үнгэргэгдэхэнь гээшэ.

Бүхэроссин мүрысөөн хадаа Буряадай республикын 40 жэлэй ойн һайндэрлэлгэнтэй тудахань. Тиимэ тула энэ конкурс дээрэ манай хайшалагшадай туйлагдаха илалта ёһотойл ажалай бэлэг боложо үгэхэ байна бшуу.

…мнай хабарайнгаа тарилгые …атайгаар дүүргэжэ байна

…хозууд болон
…уд дээгүүр ха-
…эжэ байнхай.
…вхозуудай хү-
…низаторнуудай
…аар энэ жэлэй
…үдэлмэри, нё-
…рходоо эмхид-
…наар үнгэргэг-
…барай оройтоо-
…уд болон сов-
…орнууд техни-

кээ шадамараар хэрэглэжэ, габшагай түргэнөөр ажаллажа, хабарайнгаа тарилгые саг болзор соонь дүүргэжэ шадаа. 1963 оной майн хоёрдохи хахадта, хабарай тарилгын түлэг дундаа ябажа байхада, ороной колхозууд болон совхозууд 57 миллион гектар газар дээрэ тарилга хэһэн байна. Тиихэ зуураа, нёдондоной энэ үедэ 42 миллион 600 мянган гектар дээрэ тарилга хэгдээд байһан юм.

(ТАСС).

…зэбсэг туршалга болюулха асуудал тушаа

…туршалгые бо-
…суудал Совет-
…А-гай болон
… түлөөлэгшэ-
…тайгаар энэ
… багаар Моск-
…шэн хэлсэхэ

тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, США-гай президент Дж. Кеннеди Великобританиин премьер-министр Г. Макмиллан хоорондоо үгэеэ ойлголсоһон байна. (ТАСС).

Республикын колхоз, совхозуудта кукуруза болон хартаабха тарилгын ябаса тухай

1963 оной июниин 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Үйлэдбэриин управленинүүд	Кукуруза	Хартаабха
Зэдын	95	104
Мухар-Шэбэрэй	87	91
Түнхэнэй	86	98
Улаан-Үдын	82	107
Хяагтын	81	94
Хориин	78	103
Баргажанай	63	84
Кабанскын	56	91

…О ОБЛАСТЬ. Областиин леспромхозууд таба миллион үлүүтэй кубометр модо …а бэлэдхээд байна. Зураг дээрэ: модон сортолон илгагдаһанайнгаа һүүлээр …а эльгээгдэнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

Партийна хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

Суулгын совхозой 4-дэхи тракторно-таряан ажалай бригадын партгруппын механизаторнуудай дунда хэһэн хүдэлмэри тухай

Партиин гэшүүн болоһоор хорёод жэл, механизатораар гушаад жэл хүдэлжэ ябанаб. Алташын Адагта колхоз эмхидхэхэһээ хойшо, жэжэ артельнүүдые хамтаруулһанай удаа, мүн Суулгын совхозой тогтоогдоходо үнөөхил тракторно-таряан ажалай бригададаа хүдэлжэл ябагдана гээшэ. Мүнөө комплексно бригадын бригадирые техникын талаар орлогшоор ажалланаб.

Эдэ жэлнүүдтэ манай хүдөөгэй партийна, комсомолой организацинууд арад зоной дунда ехэхэн эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри ябуулһан, ябуулжашье байна. Нютагтамнай анхандаа ном бэшэг мэдэгшэдэй үсөөн байхада, юрын газетэ уншахада хүнүүд сугларшадаг бэлэй. Хүдөөгэй коммунистнууд болон комсомолшуул ажалшадай дунда дайшалхы эмхидхэлшэд, агитаторнууд байһанаа нэгэнтэ бэшэ харуулаа.

Гэхэ зуура партийна хүдэлмэридэ дутагдалнуудшье ушардаг байгаа гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Тракторна бригадануудта гаднаһаа элдэб түлөөлэгшэдые, полит-эмхидхэлшэдые эльгээдэг байһан юм. Тиимэ агитаторнууд-түлөөлэгшэд бригадир, агрономуудые дахан ябажа, тусхай мэргэжэл, дүршэлгүйшье һаа, тэдэнэй хүдэлмэридэ ходо оролсодог байгаа. Тэдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэриие үнгэргэһэн суглаа зүблөөнэйнгөө, хөөрэлдөөнэй тоогоор сэгнэгшэ бэлэй. Теэд тэдэ хөөрэлдөөнүүдынь юрэнхы удхатай байжа, хүнүүдэй сэдьхэл хүдэлгэгшэгүй һэн. Харин заримдаа хүнүүдые һайса мэдэнгүй, нэгэ дутагдал гаргахадань зэмэлжэ, олон зоной урда муушалха ябадал үзэгдэдэг байгаа. Иимэ хөөрэлдөөнһөө ямар үрэ гараха һэм даа.

Илангаяа мүнөө үе сагта, хүдөө нютагуудаар эрдэмтэй хүнүүдэй олон болоод байхада, политическэ хүдэлмэридэ ёһо тэдысэ хандажа болохогүй гээшэ.

Минии һанахада, политическэ, эмхидхэлэй хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулхын тула хүнүүдээ һайса мэдэхэ ушартай. Ойлгууламжын хүдэлмэри юрэнхыгөөр бэшэ, харин тодорхойгоор, ажалтай нягта холбоотойгоор, саг үргэлжэ ябуулха хэрэгтэй байна. Эрхим ажалай жэшээ харуулжа, хүнүүдые дахуулан ябаха гээшэ нүлөө ехэтэй байдаг. Һайнаар хүдэлжэ ябаһан хүнэй үгэ хэзээдэ хүсэ ехэтэй байдагынь мэдээжэ. Тиимэһээ хүнүүдтэй суг хүдэлжэ ябаад, жэшээ харуулдаг хүнүүд ёһотойл агитатор баймаар гэжэ һанагшаб. Зүгөөр хүнүүдэй һонирхомоор асуудалаар уридшалан һайса бэлдэһэн хөөрэлдөөн, лекци элидхэл хэхые би буруушаанагүйб. Тиимэ юумэ заатагүй хэрэгтэй.

Үйлэдбэри дээрэ хүдэлдэг коммунистнууд, комсомолшууд, эдэбхитэд лэ үдэр бүри ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй. Тиимэһээ тэдэниие үйлэдбэриин шиидхэхы газарнуудта зүбөөр хубаарилан табиха шухала.

Энэ жэлэй хабарай тарилгын урда тээ манай тракторно-таряан ажалай бригадада партийно-комсомолой группа эмхидхэгдээд, намайе партгруппоргоор томилһон юм. Иимэ бүлэгүүд бусадшье бригадануудта байгуулагдаа.

Манай группа 5 коммунистһаа, мүн тэды шэнээн комсомолшуудһаа бүридэнэ. Группын гэшүүд гол түлэб трактористнууд, сеялкэшэд юм. Тэдэнэр ёһотойл һайнаар хүдэлжэ, бүгэдэндэ жэшээ харуулаа. Коммунист Цырен Доржиевай агрегат, трактористнь Петр Козарбин 40 гектарай орондо ходо 60 гаран гектар хүрэтэр үдэр бүри таридаг гэхэ гү, али нормоёо 1,5 дахин дүүргэдэг байгаа. Хоёрдохи һүүри Амар Жанаевай агрегат эзэлжэ ябаа.

Тарилгын агрегат бүхэндэ коммунист гү, али комсомолец табигдаһан байна. Агрегат бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр, һайн шанартайгаар хүдэлгэхэ даабари тэдэндэ үгтэһэн. Энэнь партийна, комсомолой даабарида тоологдоно. Гэхэ зуура коммунист, комсомолец бүхэн өөһэдынгөө бишыхан коллектив дотор саг үргэлжэ үнэн сэдьхэлһээ хөөрэлдэжэ, һанаа сэдьхэлыень зохихо шэглэлээр залан зорюулдаг байгаа. Эдэнэрэй хэһэн хүдэлмэринь тарилгын ябаса дээрэһээ харагдана.

Бүхы агрегадуудай эдэбхитэй һайнаар ажаллаһанай ашаар бригадамнай эртынгээ тарилгые совхоз дотороо түрүүлэн дүүргээ. 1350 га шэниисэ бүхыдөө шахуу хэрээһэлүүлэн таригдаа, 286 га горох, 79 га хара таряан таригдаа.

Хабарай эртын тарилгын үедэ группын гэшүүд хоёр удаа сугларжа хөөрэлдэһэн байнабди. Тиихэдээ хайшан гээд, ямар аргаар тарилгаяа богони болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхэб, коммунист, комсомолец бүхэн ямар даабаритай, ямар харюусалгатай байхаб гэжэ хэлсээ һэмди.

Хабарай тарилгын халуун хүдэлмэриин үедэ зарим механизаторнуудай зүгһөө ажалай журам эбдэхэ ушарнууд тохёолдоһон байгаа. Жэшээнь, залуу тракторист Зандра Митыпов архидажа, хүдэмэридөө нэгэ үдэр гараагүй. Тэрээн тухай асуудал партийно-комсомолой нэмэл суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн юм. Үгэ хэлэгшэд, коммунистнууд Содном Будажапов, Цырен Доржиев гэгшэд ажалай журам эбдэгшые шангаар шүүмжэлээ һэн. Энэ шүүмжэлэлһээ Зандра Митыпов тобшолол хэжэ, алдуугаа дабтахаяа болёо.

Манай бригадын партийна группа ажалшадай ажаһуудалые улам һайжаруулха, ниитын хоол һайнаар эмхидхэхэ тушаа ехэхэн оролдолго гаргана. Тарилгын үедэ бригададамнай кино харуулагдадаг байгаа. Мүн полевой станда муу бэшээр түхеэрэгдэһэн улаан булан бии. Тэндэ сүлөөтэй сагтаа механизаторнуудай сугларжа, шэнэ газетэ, журналнуудые уншадаг, шатар, биллиард наададаг, радио шагнадаг.

Бригадын механизаторнуудай социалис мүрысөөнэй дүн үдэр бүри сосхологдожо, ажалай самбар дээрэ ходо бэшэгдэдэг юм.

Бригадымнай партийна группын ажал хүдэлмэридэ совхозой партком, тэрэнэй секретарь нүхэр Крупенников туһа хүргэнэ. Харин Мухар-Шэбэрэй хүдөөгэй үйлэдбэриин партком манай группын хүдэлмэри огто һонирхоногүй. Парткомой инспектор-партэмхидхэлшэ нүхэр Чулков манай бригадада тон үсөөн ябадаг, туһа хүргэдэггүй.

Р. Гомбоев,
Суулгын совхозой 4-дэхи таряан ажалай бригадын партгруппорг.

ЕРЭЭДҮЙН МЭРГЭЖ...

Михайловскын дунда һургуулиин 9—10 классуудай һурагшад Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздоо гаража, хахад һарын туршада практика үнгэргөө. 10-дахи классай арбаад, 9-дэхи классай 8 үхибүүд һургуулиин һуралсалай талые даагша нүхэр Г. И. Галсановай хүтэлбэри доро тарилгын үедэ тракторист, сеялкэшэн боложо, газар борнойлхо, культиваци хэхэ мэргэжэл шудалба.

Тиихэдэ 9-дэхи классай 16 һурагшад һаалиин хоёр ехэ гүртэдэ ажаллажа, үнеэ һааха, тугал харууһалха, малай дал хашаа сэбэрлэхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэри бэрхэ малшадай дэргэдэ ябажа хэбэ.

10-дахи классай һурагшад Д. Гармаева, Е. Янькова, С. Тугутова, 9-дэхи классай—В. Тулонов, С. Дамдинова, В. Карнакова, Б. Будаев, Д. Дугарова, П. Попов, Н. Тапхаева, Г. Намсараева болон бусад һайнаар хүдэлжэ, ажалай дүй дүршэлтэй танилсаба.

— Эдэ һурагшаднай саашадаа шадамар бэрхэ механизаторнууд, малшад боложо шадаха байһанаа гэршэлбэ. Бэрхэл хүбүүд, басагад байна даа,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Гырылов эдиршүүлые магтана.

А. Банзарансаев,
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ... дэхи классай ... даев, Сэсэгма ... һүеэ тушаажа ... ва (9-дэхи класс) ... Галина Бадма...

Зэдың үйлэдбэри...

Шэнэ арга тухай

ҺҮРИ ТЭЭДЭГ, ЗӨӨДЭГ ТҮХЕЭРЭЛГЭ

Нүхэд Михайлов Челондаев хоёрой бүхэли һүри зелёнко поли дээрэһээ 15 минута соо асархабди гэхэдэнь, Ермолай үбгэн огто этигээгүй бэлэй.

— Юрэдөө, хүбүүд тоомоо бү таһарагты,—гээгшэ һэн тиихэдэ тэрэ үбгэн.

...Бүхэли һүри хойноо шэрэһэн «ДТ-54» трактор үбгэнтэнэй гэрэй сонхо тушаа үйлсэдэ зогсошобо. Григорий Еронович Ермолай үбгэнэйдэ орожо, «Харагты, һүри зелёнко шэрэжэ ябанабди. Мүнөө одоол этигэхэ байхат!» гэбэ. Иимэ юумэ хараад байхадаа Ермолай үбгэнэй гайхаашьегүйдөө арганьгүй байгаа.

—Нэгэ иимэ юумэ хээ гээшэбди, үбһэ тээхэ нэгэшье асаашан хэрэггүй юм. Трактораа һүриин хажууда зогсоогоод, түмэр аргамжаар татажа, тэргэ дээрээ гаргажархихада даншье бэлээр ашаан тээгдэхэ юм,—гэжэ нүхэр Михайлов Ермолай үбгэндэ ойлгуулаа бэлэй.

...Үдын совхозой 2-дохи фермые эрхилэгшэ нүхэр Михайловай гэрэй газаа тэрэ үбһэ шэрэдэг резин колесо дээрэ түхеэрһэн хахад прицеп харабабди. Хараха янзада балай онсо орёошье юумэн үгы шэнги һэн. Зүгөөр тон лэ һонирхомоор зүйл байгаа бэлэй.

Һүри үбһэ шэрэдэг энэ хахад прицеп долоон тонно хүрэтэр ашаа даадаг, 5 метр утатай, 3,5 метр үргэнтэй түхеэрэлгэ юм. Тэрэниие «ДТ-54» гү, али «Беларусь» трактораар зүдхэхэдэ болохо. Дээшэ, доошоо боложо байдаг, утаашань табиһан гонзогорнууд табан түмэр нагшуургатай шковоренёор голдо холбоотой платформо. Голойнь дунда һүри платформо дээрэ гаргадаг трос татажа орёодог барабантай лебёдко тодхогдонхой. Тэрэ лебёдко ашаа тээдэг гол зүйлынь боложо үгэдэг байна.

Тракторые гэдэргэнь ябуулжа, үбһэ шэрэдэг тэргые һүридэ тулгадаг. Тиигэн сасуу түмэр нагшуургын хойто үзүүрнүүд газар дээрэ табигдажа, тросоороо һүриин хаяаһаа дээхэнүүр бүһэлэн орёожо, хоёр үзүүрынь лебёдкодо уягдадаг юм. Удаань тракторай хүсэ абадаг вал хүдэлгэгдэжэ, һүритэй үбһэн платформо дээрэ татагдан гаргагдадаг гээшэ. Һүритэй үбһэнэй платформын урда хажуунень тулахада, лебёдко хүдэлгэгдэхэеэ болижо, тросой һуладахагүйн тулада бүхэлэгдэдэг байна.

Ашаа буулгахадашье баһал бэлэн. Һүри татаһан түмэр аргамжаяа абажа, трактораа урагшань ябуулхада платформо ходо һурэжэ, һүри үбһэн байра дээрэ һолжорон үлэшэхэ зэргэтэй. Иихэдээ һүри үбһэн тэрэл хэбээрээ задарангүй, заашье үригдэнгүй, малай байрада асарагдаха жэшээтэй болоно ха юм. Иимэ ашаа асархын тула трактористын хажууда туһалалсаха нэгэл хүн хэрэгтэй болохо. Ашахын тулада миин хоёр-гурбан минута саг хэрэгтэй бшуу.

— Иимэ юумэ март һарада бүтээгээ һэм. Туршахын тэдысэ найман һүри зөөгөө һэмди. Һайн үрэ дүн харуулаа. Бага зэргын хубилалта оруулхаар. Ашаа тээдэг түмэр нагшуургаяа шэнэһээр хээ һаа, һайн янзатай. Түмэр голиинно, наһагүй болоно,—гэжэ Григорий Еронович хөөрөө бэлэй.

Иимэ түхеэрэлгын аша туһань нилээд ехэ байна. Энэ фермын ажал дээрэһээ абажа, зарим тэды баримта харуулая. Нёдондо 9604 центнер үбһэ, зелёнко, һолоомо хуряажа һурилһэн байгаа. Энэ хэмжээнэй тэжээл малай байдаг газарнуудта зөөхын тула гурба-гурбан асаашантай гурбан трактор үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ хүдэлжэ гараа юм. Тракторай нэгэ шаргада гурбан хүн адаг хоёр час соо үбһэ ашадаг байха. Малай тэжээл шэрэхын тула 205 тракторай халаан хэрэглэгдээ. Трактористнууд болон үбһэ ашагшадта хамтадаа 2620 түхэриг мүнгэн ажалай түлөөһэндэ үгтэһэн байна.

Үдын совхозоорхин мүнөө жэлдэ үбһэеэ шарга дээрэ һурилхэ гэжэ бодомжолжо байнхай. Энэ фермэ 7940 центнер үбһэ хуряажа абахаар хараална. Тиимэ тула адаг 140 гаран шарга хэрэгтэй болохо зэргэтэй. Эдээниие дархалһан зондо 800 түхэриг мүнгэн түлэгдэхэ байна. «Теэд иимэ олон шарга бэлдэхэ гээшэ гайтайхан хэрэг болоно»,—гээд нүхэр Михайлов хөөрэнэ.

— Ерэхэ үбэл... шахуу центнер ... һолоомон манай ... лай байра руу ... Тэрэнэй түлөө 380 ... лаан хүдэлхэ, ... дэ 1850 түхэриг ... жэшээтэй,—гээд ... тер нүхэр Расс... лоодхино. Хэрбээ ... хеэрэлгээр үбһэ ... 2 мянгаад түхэриг... той болоно.

Харин һүри ... ябашадаг платфо... жэл зөөлгэндэ ... зэргын ашатай. ... үнэ сэн багатай... һаниинь тодоор ...

Үдын совхозой ... уралан зохёогдо... һэ, һолоомо тэра... тээгээд ябадаг ... рэлгэ хаа хаана... рэглээ һаа, мүн ... никэ, хүнэй хүс... алмагдаха һэн.

Ц...
Хориин ...
газеты...
хү...

Ахын адуушанай ажаглалта

Түнхэнэй аймагтахи «Нилова пустынь» гэжэ халуун уһатай аршаанда амаржа байгшадай дунда нилээн даамгайгаар хээрэ ябажа хүжэлиг шарайтай болоһон, хэрмэн марятай, шумууһан гэшхэдэлтэй хүниие обёорходо сохом энэ хүдөөгэй бархэшүүлэй нэгэн гэжэ адагламаар һэн.

— Зүб тухайлаат. Энэ нүхэрнай Аха нютагһаа амархаяа ерэһэн адуушан хүн,—гээд, түмэр замайхяар хүбсалһан үндэр сагаан ород танилсуулба. — Хоёр дабхар нэрэдэнь тойргошоод, бидэнэр бэлэ руунь энэ хүбүүгээ өөһэдөө «Алеша» гэжэ найжалжархёогшобди. Бидэнэр хэлэ амаа хүсэд һайн ойлгосолдохошьегүй һаа, бэе бэедээ яһала даданхайбди. Бинь машинист һэн хойноо, Зүүн Сибирниингээ түмэр замые, электровозые магтахаб, нүгөөдэмни — колхозойнгоо һүрэг адуу, шэмэтэ бэлшээри, хатарша сүлхэ моридоо дурдаха юм. Та, юрэдөө, хожомынь һайса хөөрэлдэнэ бэзэт, манай Алеша халуун шулуу нилээхэн долёоһон хүн байха даа, — гээд, тэрэ түмэр замшан адуушанаа дахуулаад, ванна корпус уруу гэшхэлшоо бэлэй...

«Һанадаг, зоридог юумэмни — толгой бүриинь зүһэлжэ танидаг 7 азарга адуумни. Эгээ мүнөө 260 толгой һүрэг юм. Энэ жэлдэ нүхэр адуушантаяа суг 70 унага түрүүлхэ түсэбтэй аад, 5 унагаар үлүүлээбди. Адууднай мүнөө зүһаландаа орожо, түбхинэжэ ядажа байнад гээб даа. Һан һүрэгөө орхижо, нютагһаа холо гараһамни энэ юм. Олон жэлдэ эмээлдэ ябажа, хүл нюргаа шархирдаг болоод, халуун аршаанда орохоёо ерээ һэм. Бэшэншье юу зугаалалтайб даа?» гээд, Алешитай һүүлдэ зорюуталан уулзаад, өөр тухайнь һонирхоходо, саашань юумэ хэлэжэ үгөөгүй. Энэ хүн бүдүүрхэнэ бэшэ, харин эхэ нютагһаа хүдөө холо ябажа үзөөгүй аад, хитүү зан гаргана ха гэжэ тухайлагдаа һэн. Хожомынь юрэ уулзаһан мэтэ хэдэн дахин ушаржа, нам һуужа нүхэр ёһоор хөөрэлдэхэдэ, тэрэ адуушан досоохёо һайсахана уудалаа.

Намтарынь халта дурдабал, «Улаан Аха» колхозой адуушан Ошоров Лубсан-Доржи Махалеевич. Балшар байхадаа баабайһаа гээгдээд, 13 наһатайһаа артельдээ хүдэлжэ, 1918 онһоо таһалгаряагүй адуушанаар ажаллана.

— Адуун һүрэгые олоор үсхэжэ, хямда мяха абаха арга манай Ахадашье ехэл гээшэ. Адуун ажалдаа анхаралаа һайнаар хандуулдаг болохые эрилтэ хэһэн Буряадай КПСС-эй обкомой, Министрнүүдэй Соведэй тусгаар тогтоол хадаа саг соогоо гараһан шиидхэбэри гэжэ һанагшаб, — гэжэ нүхэр Ошоров дэмжэнэ. — Колхозоймнай дарганар урдань адуун тухайгаа гансал намар, хабарай сагта дурдаа һаа дурдадаг, үгышье һаа, үгы һэн бэзэ. Харин энэ жэлдэ тэды унага абахат гэжэ түсэб хараалһан, түрэһэн гүүдээ саг соонь ороондо оруулагты гэжэ мандаа һануулга хэдэг болонхойгшэ. Теэд Энэ мэтээр адуун һүрэг тухайгаа һаналаа табиһан шэнги болоод, бэшэ тодорхой хэмжээнүүдые абаагүй һаань, урданайхиһаа ондоо юумэн үзэгдэхэгүйл хэбэртэй.

Илангаяа минии һанаанда таарадаггүй юумэнь юуб гэхэдэ: адуушад тухай тон бага анхарал хандуулагдана. Үбэлэй үедэ бүхы адуугаа бүтэн бүрин ондо оруулхые оролдожо, бидэнэр хэдэн дахин бэлшээри һэлгэжэ, Богсоон багай газарые дууһан зайдагбди. Тингэжэ ябахадаа брезент майхан соо амарха сагаа үнгэргэдэг, дааража зүдэрхые нилээд үзэгдэдэг гээшэ. Үбэлэй бэлшээриин гол газарнуудта бишыханшье һаа, модон гэр пеэшэнтэйгээр барюулаа һаа, ехэл таатай байгаа.

Адуушанай ажал ямар нэгэн хэһээлтын хэмжээн мэтэ манай колхоздо тоологдодог болошоо. Би арба гаран жэлдэ ото адуушан нэрэтэй ябахадаа хэды олон нүхэдөөр хүдэлөө биб даа? Хоёр жэл болоод лэ нүгөөдэ адуушадни өөрынгөө болзор үнгэргөөбди гээд тогтон торонгүй арилшадаг. Тиихэдэнь ябажа байһан ажалдаа нүхэдөөрөө таарaжа ядаһан гү, али нэгэ зэмэ хэһэн хүниие баадхажа, адуушанаар томилдог ушар бии. Дурагүйгөөр, саг зуура ерэһэн хүн юун тиимэ ханалгатайгаар ажалдаа хандахаб даа. Элдэб шалтаг дурдаад лэ, халтад гэбэл гэр уруугаа ходо һүндэлдэг. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн үбэл Халзан Мунконовтой хоюулаа адуугаа манадаг байгаад, нүхэрни арбаад хоногоор намайгаа гансаараймаа орхёод, дүрбэ дахин гэртээ ерэхэдэнь, бинь нэгэшье дахин түб тосхоноо ониожо шадаагүйб. Иихэдэнь гомдолтойшье болошодог.

Ажалай түлөөһэн тухай хоёр үгэ хэлэбэл, манай колхозой правлени нүгөө колхозуудһаа багаар түлэдэг. Жэшээнь, үбэлэй сагта адуунай толгой бүриин 80 мүнгэ бидэнэрэй абадаг һаа, хүршэ колхозойхиднай — 84 мүнгэ абадаг.

Арбан табан жэл ото адуунай манаанда жэлэй дүрбэн сагта ябажа гараха гээшэ ёһотойл ажалай баатаршалгал! Теэд энээн тушаагаа нүхэр Ошоров хөөрэлдэхэ дурагүй юм. Даруу номгон зантай, шудалһан ажалдаа үнэн бэеэрээ шунаһан энэ хүн артелиингээ ажахын олзо оршодо ехэхэн хубитаяа оруулһан ёһотой. Тэрэнэй сэдьхэлдээ хадууҗа ябаһан үгэнүүдыень үнэтэй дээрэ тооложо, «Улаан Аха» колхозой правлени адуушад тухай анхаралаа саашадаа һайнаар хандуулдаг болохо, адуун һүрэгөө улам олоор үсхэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Ц. Дугаров.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1963 оной июниин 12.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

СЕПГ-ГЭЙ ЦК-ДА БОЛОН ГДР-ЭЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

БЕРЛИН. СЕПГ-гэй VI съездын шиидхэбэринүүдые саашадань дүүргэлтэ болгохо асуудалнуудаар июниин 24—25-да Берлиндэ экономическа конференци зарлаха гэжэ СЕПГ-гэй Центральна Комитет болон ГДР-эй Министрнүүдэй Совет шиидхэбэри гаргаба.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи Секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ульбрихт арадай ажахые түсэблэхэ болон хүтэлбэрилхэ экономическа системые бэелүүлхэ тушаа элидхэл хэхэ юм.

Партиин болон гүрэнэй аппарадай хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшад, арадай предприятинуудай директорнүүд, үйлэдбэриин партийна организацинуудай секретарьнар, профсоюзай болон олониитын организацинуудай түлөөлэгшэд тус конференцидэ хабаадалсаха юм.

ВЕНГРИИН ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ АКАДЕМИНҮҮД

Венгридэ табан жэлэй саада тээ хүдэлмэришэдэй академи бии болоһон юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо шэнэ ёһоной культурын университедүүд болохо иимэ һургуулинууд бүхы орон дотор олошорһон байна. Мүнөө үедэ предприятинуудаар хүдэлмэришэдэй 600 академинүүд ажаллана. Эдэ университедүүдтэ хэдэн арбаад мянган ажалшад эрдэмээ дээшэлүүлнэ. Хүдэлмэришэдэй академинүүдэй һурагшадайнь тоо улам бүри олоншорно. Эндэ һурагшадай 80 процентнь үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байдаг хүнүүд юм. Эндэ һурагшад техникын, наукын, литературын болон искусствын элдэб һалбаринуудаар эрдэмээ дээшэлүүлнэ.

БОЛГАРИИН ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ НАЦИОНАЛЬНА КОНФЕРЕНЦИ

Москвада болохо эхэнэрнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгрессто зорюулһан Болгариин эхэнэрнүүдэй 3-дахи национальна конференци Софида нээгдэбэ. Тус конференцидэ 500 делегадүүд, мүн Индонезиин, Сьерра-Леоненйн болон Эфиопиин эхэнэрнүүдэй түлөөлэгшэд хабаадалсана. Энэ конференци хадаа Болгариин эхэнэрнүүдэй шэнэ комитет болон Бүхэдэлхэйн конференцидэ ошохо делегадүүдые һунгаха юм.

КАДРНУУДЫЕ БЭЛДЭДЭГ ЕХЭ ҺУРГУУЛИ

Баруун хойто Хитадай хүдөө ажахын институт арадай засагай жэлнүүдтэ 3560 агрономууд, зоотехнигүүд, газар уһалалгын, хүдөө ажахые оньһожоруулгын, ойн ажахын мэргэжэлтэдые, экономистнуудые бэлдэжэ гаргаһан байна.

Энэ институдай 8 факультедүүдтэ мүнөө үедэ 2250 студентнүүд һурадаг. 413 багшанар өөһэдынгөө эрдэм мэдэсые болон дүй дүршэлөө һурагшадта дамжуулан үгэнэ. 90 лабораторинууд, мал ажалай фермэнүүдтэ, туршалгын полинууд дээрэ студентнүүд практическа һургаал абадаг.

Институдай дэргэдэ заочно таһаг нээгдэжэ, нэгэ жэлэй агротехническэ һургуули эмхидхэгдэнхэй. Тус институт хадаа хүдөө ажахын хүдэлмэришэдэй һураха богонихон болзорой курснуудые эмхидхэдэг, ехэ научна хүдэлмэри ябуулдаг.

Баруун хойто Хитадай хүдөө ажахын институт кадрнуудые бэлдэдэг, научна хүдэлмэринүүдые хэжэ байдаг ехэ гэгшын һургуули болонхой.

ТОБШО ҺОНИН

КПСС-эй Москвагай областиин хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй табан хүнһөө бүридэһэн делегаци Прагада ерэбэ.

Совет айлшад ЧССР-тэ байха үедөө промышленностиин болон хүдөө ажахын һалбаринуудтахи партийна хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай дүй дүршэлтэй танилсаха, Дунда-Чешскэ областиин ажалшадтай уулзаха, зарим хүдөө ажахын кооперативуудаар болон промышленна предприятинуудаар ябаха байна.

ВЬЕТНАМАЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКА РЕСПУБЛИКА. Ханойн электроаппаратурын заводто орон дотор анха түрүүнээ 1800 кило вольт-ампер хүсэтэй трансформатор бүтээгдээ. Зураг дээрэ: хинагшад трансформаторые шалгажа байна.
ВИА-гай — ТАСС-ай фото.

Замайнгаа залуурщадтай ...

ТАЛЫН ЭЗ...

ЗУНАЙ ЭХИН һарын гараад байбашье үшөөл хүсэд һайн дулааraад үгэнэгүй. Үе үе хуудам талада гэнтэ шанга һалхин бууґаад, бад хара тооһо шорой аяар дээрэ хүрэтэр хуйлан мушхарна. Жэжэхэн хайр шулуун шаба шэнгеэр шабхадажа, нюдэ нюураашье хэхэ газараа олохоор бэшэ болоно.

Иимэ нэгэ хагсуу хүйтэн үдэр үргэн талын дунда һүрэг хонидые адуулжа ябаһан наһажаал эхэнэртэй золгобобди. Хээрын хара һалхинда гамгүй үлеэлгэжэ, бага сахалайтаһан хүдэр шарайень харахада, энэ мэтэ хабар, намарай ольбон хүйтэн үбэлэй янгинама шанга жабар, зунай ангама халуун нара яһала үзэһэн лэ бэе хаш даа. Согтой залуу нюдөөр үргэн дайдые шэртэн, хонидтоо «хулай» гэжэ хонгёо омог, эзэн хоолойгоор уужам талаяа зэдэлүүлнэ.

Үнэхөөрөө энэмнай ёһотойл талын эзэн. Эндэхи шоршогонон урдагша бишыхан горход, һөөг бургааһан, хүтэл гүбээнүүд, талын дундуур зурыһан зүргэ бүхэниие табан хургандаал мэдэхэ болонхой. Тиигэншьегүй яахаб. Мыдыгма Балданова бүхы наһаараа шахуу эгээл энээхэн Чисаанынгаа хотогор талада хони, мал адуулжа, хамтын баялиг арьбадхалсажа ябана ха юм.

Энэ гуша гаран жэл соо хэды үдэрынь сэлмэг дулаахан, хэдынь бүрүүлгэн хүйтэй байгааб гэжэ булытыень һанаха аалши. Гансал Мыдыгма хонидоо муугаар хаража тураагаа, гарзалуулаа гэжэ бү хэлсүүлһэйб, хүнэйл хойно бү байһайб гэжэ хэһэн ажалдаа ходо үнэнхэ зүрхэнһөө оролдон, хүсэ шадалаа гамнангүй ябадаг. Теэд Мыдыгма Цыбиковна амжалта туйлажа, алдар суудa гараха, олзо зөөри ехээр олохо гү, али магтаал хайрада хүртэхын хойноһоо шармайдаггүй.

— Сүлөөтэ һайхан манай орондо хэжэ байһан ажалшни олондо туһатай, хамтын зөөридэ нэмэри боложо байна гэжэ сэдьхээд, үнэн сэхээр хүдэлжэ ябахаһаа ондоо ехэ жаргал хаана байхаб даа,—гэжэ нүхэр Балданова омогорхон хэлэдэг.

Тиимэл хадаа жэлһээ жэлдэ хонидоо тобир тарганаар ондо оруулжа, түл олоор абана, нооһо ехээр хайшална бшуу. Жэшээнь, байгша ондо отарынгаа 360 эхэ хонидһоо хамта 370 гаран хурьга гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүриһөө 101 хурьга түлжүүлжэ байнхай.

— Энэ жэлдэ саһа ехэтэй, шэмэрүүн хүйтэн үбэл, унжагай ута хабар болоошье һаань, нэгэшье толгой хони, хурьга гарза хоролтодо оруулаагүй гарабабди. Урдань маараха амитадта май һарал бэрхэтэй гэлсэгшэ һэн. Тэрэмнайшье һайн дабагдаа,—гэжэ ... хөөрэнэ.

Мыдыгма ...

Хабар хэжом... тэн байжа, ного... шьегүй һаань, ... да эдбэгтэй, мүн ... һайса үргаһан ... дамар бэрхээр ... ашаа үбһэ ... тэдэнэйнгээ хүс... лаагүй. Мүнөө ... үдэртэ һайжарж...

— Мүнөө хони... шэмэ халдажа ... халуун болохоһоо ... нүүдые һамбаа... рүүшын шэмэ... садхааха, тарга... Мүн һаяар хони... шалжа захалха... дэһээр хүсэ ша... ноoһо ехэтэй, ... байхал,—гэжэ ...

Отарын хони... нова, Хандажап ... Намжилова гэгш... зорилго юуб гэх... лотор бүхы хур... 23—24 килогр... эхэһээнь һалга... хи хурьгадынь ... татадаг болонхо... хоногһоо хони... һо гээлгэнгүй, ... хайшалжа, тус ... грамм ноoһо аба... на удахагүй хо... лыень өөһэдөө ... искусственна ... эхилхэ байна.

Иигэжэл Чиса... бадахи фермын ... гэн Мыдыгма Цы... гай даадаг ота... эсэшэ сусашаг... даг.

…алаа зүбөөр эмхидхээд байхадаа...

…респуб- …ниислэл …хотодо …ноон ба-…һан мантан томо …байшангуудые ха-…идэ, барилгашад, …энһөө омогорхог-…гээд мастер Вла-…рмаевич эхилнэ. …ье, залуу мэргэ-…дэлмэрилдэг ба-…ток 154-дэхи тре-…дахи управлени-…ури эзэлдэг. Тии-… тэрэнэй ажалай …сгаар үндэһэ һуу-…

…еспубликын тогто-…но дүшэн жэлэй …ые ажалай эрхим …угтахын түлөө со-…сөөн эндэ улам … дэлгэрнэ. Уряа …баригдажа байһан … гэрнүүдэй хана-…атай. Октябрьска …-дэхи кварталай …барилгые мастер …Дармаевич Раднаев …э. Залуу мастерай …участогто хамтадаа …ажалладаг.

…ымнай 40 жэлэй …тэлхэ бүри барил-…э хүсэеэ зангидан, …иалис уялгаяа хэ-… дүүргэхэ гэжэ эр-…нгаар ажаллана. …ой туршада һара … түсэбые 118—120 …үргэнэ. Тиихэдэ …ажашуул А. М. На-… Дашиев, штука-…С. М. Баинов, Т. Г. …шэд май һарын …е 127—130 про-…эн байна.

…огта мастераар нү-… оройдоол нэгэ жэ-…тээ томилогдоһон. … Улаан-Үдын тех-…рилгын отделени …жаллажа эхилһээр …нгэрөө. Мастерай …аань, барилгашад тэрээндэ хүндэтэйгөөр хандажа, ажал хүдэлмэриингөө орёо бэрхэ асуудалнуудые сугтаа саг болзортонь шиидхэдэг болонхой. Барилгын гурбадахи управлениин начальник Петр Андреевич Яхновецкий залуу мастерые магтан байжа хөөрэнэ:

— Мастер Раднаев шадамар, һүбэлгэн бэрхэ залуу мэргэжэлтэдэй нэгэниинь гээшэ. Энэ нүхэрнай барилгын хүдэлмэриин технологи, эрилтые һайнаар мэдэдэг, тусхай бэлэдхэлтэй, даруу түбшэн зантай хүн байха юм. Начальнигай иигэжэ хөөрэхые шагнажа байһан барилгын 1-дэхи участогай начальник Степан Иванович Антонов, нүхэр Раднаевай ажалые мүн лэ магталсаа.

Мастер Раднаевай хүтэлбэрилдэг барилгашад урдаа табиһан зорилгоёо, социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлжэ байна.

Ажалда элдэбын дутагдал, бэрхэшээл ушардаг. Хэнэйшье мэдэхээр барилгын хүдэлмэри хүнгэн бэшэ. Владимир Раднаевай нёдондо жэл мастераар томилогдоод, бэе дээрээ харюусалгатай участок даажа абаад ажаллахадань, тиимэ амархан бэшэ байгаа.—Энэ залуухан хүбүүниие манда мастераар томилоо гээшэ гү,—гэхэшье үгэ гарагша һэн. Тиихэдэ зарим нэгэшүүл залуу мастерай шүүмжэлэлдэ оногдоходоо—«орхил даа, би шамһаа түрүүн энэ ажалыешни хээд ябаа һэм,—гээд харюусадагшье байгаа. Энээнэй хажуугаар даажа абаһан участогойхидынь һарынгаа түсэбые арай гэжэ 85—90 процент дүүргэдэг байгаа. Залуу мэргэжэлтэ түрүүшээр нэгэ бага тухашарбашье, бэрхэшээлһээ сухаряагүй. Хуушанай дүй дүршэл ехэтэ хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэжэ, зүб шиидхэбэри абан, дутагдалаа усадхахые оролдоһон байха. Тэрэ аха нүхэдтэеэ ходо хөөрэлдэжэ, дүй дүршэлыень халан абадаг. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Григорий Михайлович Бардаковай хэлэһэн үгые Владимир Дармаевич ходо һанажа ябадаг.

Мастер Раднаев газетэ, журналда уншаһан, радиогоор шагнаһан шэнэ һониниие тэрэ дарыдань нүхэдтөө хөөрэжэ, ойлгуулдаг. Байгша ондо оронойманай ниислэл Москва хотодо промышленность болон барилгын асуудалаар үнгэргэгдэһэн Бүхэсоюзна зүблөөнэй материалнуудтай барилгашадаа танилсуулһан байна. Тиигэжэ участок дээрээ ажалай журам хазагайруулха ябадал огтолон усадхаһан, барилгын шанар нилээд һайжаруулһан байна. Һайндэртэ зорюулжа абаһан социалис уялгаяа дүүргэхээр ажаллажа байһан барилгашад май һарын түсэбые 120 процент дүүргээ. Июниин даабариие 125 процентһээ доошо бэшээр дүүргэхэ зорилго урдаа табинхай. Түрүүшын хирпиисэ табихаһаа эхилээд, штукатурна хүдэлмэри хүрэтэр дууһан өөһэдынгөө хүсөөр бүтээдэг болонхой.

Комплексно аргаар ажаллахадамнай хэрэгшье урагшатай, хүдэлмэриин шанар нилээд дээшэлнэ,—гэжэ тэдэнэр зүбөөр тэмдэглэнэ.

Д. Шагдуров.

Түсэбһөө гадуур 2 автокран

Улаан-Үдын «Электромашина» заводой коллектив республикынгаа 40 жэлэй хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байнхай. Май һарынгаа түсэбые 102 процентээр дүүргээбди. Мүнөө июнь һарын түрүүшын 10 хоногой даабариие сүм дүүргэжэ, удаадахи 10 үдэрэй графигые амжалтатайгаар бэелүүлжэ эхилэнхэйбди.

6 тонно үргэдэг «КА-61» түхэлэй хоёр автокран, 100 киловатт хүсэтэй 2 электромотор түсэбһөө гадуур бүтээжэ, республикынгаа 40 жэлэй ойн һайндэртэ бэлэг болгон, арадайнгаа ажахыда эльгээхэмнай.

Н. Носков,
завкомой түрүүлэгшэ.

Агитаторта туһаламжа

Социализмын агууехэ илалтанууд тухай тоо, баримтанууд

✦ Хүдэлмэришэдэй бодото салин хүлһэн революциин урда тээхи үетэй сасуулбал 1962 ондо 5,9 дахин, тариашадай — долоо үлүүтэй дахин нэмэһэн байна.

Революциин урда тээхи үеынхитэй сасуулбал 1962 оной эсэстэ Советскэ Союзда:

— арадай ажахыда хүдэлдэг дээдэ, тусхай дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэдэй тоо — 52 дахин;

— хүүгэдэй саг үргэлжын саад, яслинуудта байдаг үхибүүдэй тоо — 1.243 дахин;

— городуудтахи дунда һургуулинуудай тоо — 10 дахин, хүдөө нютагуудтахи — 170 дахин;

— дээдэ һургуулинуудай студентнүүдэй тоо — 23 дахин;

— врачнуудай тоо (шүдэнэй врачнуудые оруулалсангүйгөөр —19 дахин олон болоо.

✦ Хүн зоной дунда зэргээр наһа эдлэлгэ хоёр үлүүтэй дахин нэмээ, хүүгэдэй гээгдэлгэ 8,5 дахин хороо.

✦ Энэ һуралсалай жэлдэ СССР-тэ 2,945 мянган студент һурана. Энэ хадаа 10 мянган хүн бүхэнэй 132—ынь студентнүүд болоно бшуу. США-да 10 мянган хүнэй 111-ниинь, Англида — 29-ниинь, Францида—44-ниинь Италида—36-ниинь, ФРГ-дэ—34-ниинь, Турцида — 19-ниинь, Пакистанда — 14-ниинь, Иранда—9-ниинь студент юм.

✦ Үнгэрэгшэ жэлдэ СССР-тэ 120 мянган хүн дээдэ һургуулинуудые дүүргэжэ, инженернүүд боложо гараа. Энэ хадаа США-гайхида орходоо 3 үлүүтэй дахин олон.

Ниитын фонднуудһаа хүн зоной абаһан түлөөһэнүүд болон хүнгэлэлтэнүүд 1940 ондо 4,2 миллиард түхэриг болодог байгаа һаа, 1962 ондо — 28,4 миллиард түхэриг болоо.

✦ 1940 онһоо 1962 он хүрэтэр шухала эд бараа гүрэнэй болон кооперативна наймаанһаа хүн зоной худалдажа абалга 3,6 шахуу дахин нэмээ.

✦ СССР-тэ 1962 ондо городуудта болон хүдэлмэришэдэй поселогуудта 2.587 мянган шэнэ квартира баригдаа. Энэ хадаа США, Англи, Франци, Итали, Венгри, Голланди, Швеци, Норвеги болон Даниин бултадаа бариһанайнь шэнээн болоно.

Эхэнэрнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгресстэ Москвада бэлэдхэл ехээр хэгдэжэ байна. Конгрессто хабаадагшадта дурасхаалта бэлэгүүдые ниитын организацинууд, предприятинууд, һуралсалай газарнууд, эмхи зургаанууд бэлдэжэ байнхай. Зураг дээрэ: Кунцевска уранһайханай-галантирейнэ фабрикын уран зураашад (зүүн гарһаа) Мария Хромова, Валентина Постол, Виктория Лозинская, Клара Бурлак гоё зурагуудтай пулаадуудые хаража байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Шэнхинэн зэдэлыш шэнэ дуунууд

Б. НАЙДАРОВ

ПАРТИДАА МАГТААЛ

Хархис засагай харанхы бүтүү хаягаар
Хара мана сахилгаан мэтээр хаха эсхээд,
Коммунис парти тэмсэлэй һүлдэ заяагаал
Хүдэлмэришэн, тарияашадые нэгэдхээд.
Гал, һалхинда тиихэдэ парти сээжээ тодоод;
Гараа бэлэй замдаа дэлхэйн жаргалай түлөө
Хатуу тулалдаанда партияа дахаад одоо
Хамаг арад оложо шадаа эрхэ сүлөө.
Аянгын дундуур
Хатуужаад бэхил
Агуу Ленинэй баатарлиг гварди—
Алтан наранай
Гэрэлэй эхин
Ашата мэргэн Коммунис парти.
Зуун номууд соошье багтахагүй ха даа арай
Зохёохы һайхан шинии илалтата ажал.
Эдыхэн түргөөр сэсэглээл оронойм шарай,
Эгээ мүнөөш хубилна улам һалбаржал.
Хэрэгүүдыеш тооложо бараха аалди:
Хээрын баялиг, зоной эдэбхишье олгоош,
Арюун хүсэлтэ; үнэншэ хүнүүдэй парти,
Ажал, эрдэм, эрмэлзэлэй найдамтай холбоош.
Ажалдаш, тэмсэлдэш
Агуу Ленинэй баатарлиг гварди—
Арадай зориг,
Арадай һэшхэл
Ашата мэргэн Коммунис парти.
Хүшэр хүндэ сагшье дайралдаг—үдэр бүри
Бүтээхэл юумэншини—Эхэ оронойм жаргал.
Бүхы хүн түрэлтэнии шинии хүтэлбэри
Баясхалан һайхан коммунизмда асархал.
Кремлиин одон тээшэ дэлхэйн зүрхэ хандуулаа
Хүбүүдэйш эрхимүүд замби тойрожо ерээл.
Иигэжэ тэдэнэр замбуулинда мандуулаа
Эб найрамдал тухай Ленинэй мүнхэ Декрет!
Амгалан байдалай
Харгы гаргаал
Агуу Ленинэй баатарлиг гварди—
Арадай алдар;
Арадай жаргал
Ашата мэргэн Коммунис парти.

* * *

ХЭЛЫШ, СЭРЭНЖЭДХЭН

Элдин гүбээгээр
Эдирхэн басаган
Хурьгадаа гүргылжэ,
Хангюурдан ябаалшн.
Элдин гүбээгээр. басаган,
Хурьгадаа гүргылжэ,
Хангюурдан ябаалшн.

Талынгаа сэсэгы
Тэбэрээр түүжэрхёод,
Танилсахын тэмдэг
Барюулааб, барюулааб.
Талада сэсэг бинл гэжэ
Танилсахын тэмдэг
Барюулааб, барюулааб.

Шэмэгхэн нэрэмни
Сэрэнжэд гэхэдэш,
Сээжэдээ нарилан
Хадуугааб, хадуугааб.
Сэрэнжэдхэн, Сэрэнжэдхэн,
Сээжэдээ нэрыеш
Хадуугааб, хадуугааб.

Хоёрхон үгөөрөө
Хөөрөөгөө дүүргээд лэ
Хойшоош, харангүй
Холодон ябашоош.
Сэрэнжэдхэн, Сэрэнжэдхэн,
Хойшоош, харангүй,
Холодон ябашоош.

Сэнгүүтэй омогхон
Сэрэнжэдхэн, хэлыш,
Хожомоо хааханууp
Хурьгадаа гүргылхэбшн?
Сэрэнжэдхэн, Сэрэнжэдхэн,
Хожомоо хааханууp
Хурьгадаа гүргылхэбшн?

Дондок УЛЗЫТУЕВ

Арадай дуунай аялгаар

1.

Урда боорнин хормойе
Униар манан бүрхөөгөө.
Ушарсанхан Жэбзэмаам
Унай табяа гээшэ гү?

Саада боорнин хормойе
Сагаан манан бүрхөөгөө.
Сайнхан ганса Жэбзэмаам
Сайгаа шанаа гээшэ гү?

2.

Эдир залуу наһанайнгаа
Эелдэрхэн амаргтай
Үндэр уулын оройдо
Үелөө бэлэйб, жаргалтай.

Шэбшэн хэлэһэн үгэнүүдыш
Сэсэгүүд гансал шагнаха.
Шуналтайхан дурыеш
Шубууд гансал анжарха...

3.

Урихан тэрэ басагантай
Уулзаагүйл һаа дээрэл һэн—
Уулзаһан тэрэ үдэрһөө
Ухаан минии балартаа.

Сэлгэе тэрэ үдэшэлэн
Сэнгээгүйш һаа дээрэл һэн—
Сэнгүү тэрэ үдэшэнһөө
Сэдьхэл минии буруутаа.

4.

Намарай ольбон унахада.
Набша ногоон хагдардаг.
Алаг сэсэгэй намаа дор
Алтан зүты хосордог.

Сагай эрхэ хэсүү даа—
Шамай намай нлгаагүй.
Мүшэн сэнхир замбидаш
Мүнхэ наһа олгоогүй.

5.

Эдир залуу наһамнн
Энхэ байхаа яагааб даа.
Эжы баабай хоёрни
Мүнхэ һуухаа яагааб даа.

Сагай дүрбэн эрьюулгэ
Сахариг болоод үнгэрнэ.
Сарюун наһанайм эрьюулгэ
Зүүдэн болоод үнгэрнэ...

6.

Адар ехэ шулуун дээр
Алтанш үзэг һиилээ һаа,
Аадар, мүндэр, һалхинда.
Арилгагдан жэгдэрхэ.
Арад зоной сэдьхэлдэ
Агуу бодол таряа һаа,
Арбан сая жэлнүүдтэ
Ама дамжан мүнхэрхэ.

…цемент-шиферэй за-… нарижуулагшад үй-…һожоруулха, ажалай …шэлүүлхэ гэжэ ехэ …тана. Энээнэй ашаар …һэн жэлэй туршада …уулгын олон дурад-…йлэдбэридэ нэбтэрүү-…а мянган түхэригэй … байгаа. Энэ амжал-…, долоон жэлэй та-… бүри ехэ алмалта …р зоригжонхой. Рес-… 40 жэлэй ойе ажа-…ээр угтахаар заводой бүхы хүдэлмэришэд мүрысэнэ. Уралан нарижуулагшад энэ мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ жагсаад, үйлэдбэриин шухала асуудалнуудые шиидхэхэ асуудалда зорюулһан олон үнэтэ дурадхалнуудые оруулна. Энэ ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг түрүү хүдэлмэришэдэй дундаһаа электрослесарь Семен Николаевич Герус шалгардаг. Тэдэнэй оруулһан үнэтэ дурадхал һаяхан үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэбэ. Зураг дээрэ: С. Н. Герус ажалдаа.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

…ипус загаһан олошоруулагдана

…Сибириин …хэ стан-…раалһаа …һанай 1 …й асар-… нуур-… 1962 … 1963 …миллион … асараг-… тус …дажа, …шорно, …но. …загаһан … бии … сиг гэ-…лирхуу … үрэжэл …дэдэг, 3 жэлэй хугасаа соо тус бүридөө 250—300 грамм шэгнүүртэй болодог олзобориин эрхим һайн загаһан мүн.

Рипус гэжэ загаһые 1932 онһоо хойшо Баруун Сибириин гол нуурнуудта үдхэжэ эхилһэн. Тэрэ сагһаа хойшо хэды жэл үнгэрөөд байхада Увельды гэжэ нуурһаа энэ загаһые жэл бүри 500—700 центнер барьдаг байгаа. Мүн энэ нуурһаа тус загаһые олоор барижа, түрһыень абаад, ороной бусад гол нуурнуудта һууришуулхаар абаашана.

Манай республикын гол нуурнуудта табигдаха тус загаһанай түрһэн нэн түрүүн Большереченскэ загаһа үсхэбэрилдэг заводто асарагдажа, 10—15 хоногой туршада тусхай түхеэрэлгэ соо жараахай болоно. Тиигээд эндэһээ амһартануудта хэгдээд, машинаар гү, али сомолёдоор Яруунын олон нуурнуудта бусад уһа сөөрэмүүдтэ абаашагдажа табигдана.

И. Шило.

Аюшын Шарлай алдартай

(ОЧЕРК)

1918 оной намар... Бурунгол. Үглөөнэй мандагар шара наран хэды сэлмэгтэ гарабашье, үндэр шобхо хада хабсагайнуудай саагуур хорголоно. Аха мүрэн хайр-яйр үхэр томо шулуунуудай хоорондуур мушхаран гулдиржа, буржагар сагаан хөөһэ буран, алад саашаа дошхорон шуумайна. Тэрэнэй эрье шадар бүлэг зон тогтонхой: ошотой ольһотой түүдэгүүд эндэ тэндэ соробхилон бадарна, хажуугаарнь олон хүнүүд хөөрсэгэнэлдэнэ. Ябууд түхеэрэгдэһэн отогой дэргэдэ үндэршэг бэетэй, ялалзаһан хурса нюдэтэй Нестер Александрович хүхюутэйгээр хөөрэн, хажуудань набтаршаг аад, хүдэр сула бэетэй, үргэн хара шарайтай, хүдэһэн боро дэгэлтэй хүн иишэ-тиишээ баяртайгаар харасагаан, баһал энеэбхилэн, дуугаран байна. Энэ—Аюшын Шарлай.

Тиин гэнтэ Шарлай: «Наншалдаад шаахаяа мартаба гэһэншүү, харин битнай таанадтаа мяха асаржа ерэһэн аад, хүндэржэ һууналби» — гээд, һууриһаа һуха харайн бодожо, хоёр ехэ уута дүүрэн мяха гаргажа үгэбэ.

— Һайн хүн һанаагаар, һай даа, Шарлай,— гэжэ улаан отрядай дарга баясхалан хүргэбэ.

— Яаха һэм. Таанадтаа үшөө үшөөл туһалха байхаб—гээд, Шарлай мориндоо мордон, үнинэй танил нүхэдтэйгөө хахасаба.

1920 оной үбэл... Шэшэрмэ хүйтэн шэмэрүүн жабар үдэ багта зөөлэржэ, ой тайга соо нам дулаан болоходол гэнэ.

— Юрэдөө, бэе дарсайшаһан аад, харин уһанда орожо, хүнгэн зохид болошоходол гэбэ,— гээд, Шарлай олзуурханги хүхюунээр үгэлэн, мүрэнэй эрье шадар элбэгээр шатааһан түүдэгэй хажууда һуужа сайлана.

Тиин гэнтэ, нохой-халхай, мүшэрэй тас-няс хухархa, саһанай хииганан шаршаганаха абяан номгон агаарта соностобо. Ан арьяатаншье бэшэ янзатай. Тиин тэдэнь дүтэлхэдөө бүлэг зон байба.

Ямар зон бэ? Сагаантан. Хамта 8 хүн (хоёрынь эхэнэр зон). Булта аран хатуу һомото табатануудтай, элбэг сулаар хубсаланхай. Ахалагшань хэбэртэй, нэгэ наһажаал үндэр томо хүн һууриһаа үлэ хобхормой Шарлайн хажууда гэнтэ дүтэлжэ: — Харанагүй аалши манай ерэһые, хара мал, һарлаг! Бодо эндэһээ, үтэр!—гээд, айхабтар сортоотойгоор бадашан дуугарба, хоро шараар гулгиба.

«Эдэнтэй үһөөрхэлдэжэ болохогүй. Хайшаншье гэхын аргагүй. Этигэмжэдэнь орожо үзэхэ болоо,—гээд, Шарлай түр зуура шиидэн һуурилаан сэб байса болошобо.

— Эндэһээ Эрхүү ороһон харгы мэдэхэ гүш?! Хара мал! — гэжэ үнөөхи хүн баһа хашхарба. Тиишэ ошоһон харгы тон һайнаар мэдэхэ тухайдаа Шарлай үнэншэмэ тодоор хөөрэжэ, ембэ соогоо мяха шанасагаан байжа «айлшадаа хүндэлбэ».

«Найдамтай ёһоорхон лэ харгышантай болоо байнабди»,— гээд сагаантанай ахалагшань этигэшэһэн янзатай маһалзана.

— Мүнөө саһан ехэ ороод байна гээшэ ааб даа. Харгы муухан. Тиигэбэшье төөрихэгүйбди, хүрэхэ газартаа хүрэнэл аабзабди,— гэжэ Шарлай «найдуулан» дуугарба.

Удангүй тэдэнэр булта һууриһаа хүдэлжэ, абһаар лэ үндэр хадын ташалангай бүрүүл бүдэхи зүргэ харгыда орожо гэшхэлүүлбэд...

Багсаахада, улаан партизануудай байрлаһан Янга тосхоншье дүтэлһэн хэбэртэй. «Эдэниие Янгада хүргэнгүй, нэгэ аргынь олохо хэрэгтэй» гээд Шарлай бодоно.

— Зай, мори унаашье һулдижа, харгы хашан болобо. Амаржа хонохомнай бэшэ аал даа. Уһан дүтэ, түлеэн элбэг, — гээд Шарлай дурадхаба. Арсалта нэгэшье байбагүй. Шадал тэсэбэреэ барагдашаһан дээрмэшэд дуутай зугаатай боложо, хонолгодо бууба.

Тиин ехээр зобоһон даараһан тула, түүдэгэй хажууда хоолоһон, дулаасаһанай һүүлдэ манхайлдан дууража, булта ухэһэн шэнги бүхөөр нойрсобод. Гансал Шарлай Убашеевич унтанагүй, арад зоной улаан шуһа адхаруулһан алууршадые дахуулжа ябаһанаа тон зэбүүнээр мэдэрнэ: «төөрюулээшьеб, зобоогоошьеб, унтуулаашьеб» — гээд сэдьхэнэ. Теэд саашадаа ямар арга байна гээшэб?.. Гансааран тулалдабал, диилэхэгүйб. Оройдоо төөрюулжэрхёод туршаа һаа; өөртэм баһа үхэл. Ошохо газартань яашье хүргэжэ болохогүй! Хүргөөшье һаам, алаха... Байза, Янгын хүбүүдтэ эдэниие тушаахаһаа ондоо сэсэн юумэ үгы ха даа. Теэд хайшан гэхэ ёһотойб?!», — гэхэ мэтээр Шарлай нилээд удаан бодожо хэбтэтэрээ: «буунуудайнь шабхадахи шүбгэнүүдые гэдэргэнь мулта татаха» гэжэ шиидэбэ. Энэ шиидхэбэреэ баһа олонто дахин толгой соогоо нарин нангинаар шалгажа үзэнэ: «Байза али нэгэниинь гэнтэ һэреэ һаа, тулалдаан...» — гээд һанабашье эрид шиидэн, унтариһаа хобхо һүрэн бодожо, ангуушан ёһоор аргаахан маряан, дээрмэшэн бүхэнэй хажууда ошоно. Һанаһан хэрэгээ өө мөөгүй бүтээбэшье, үглөөдэртөө яаха байһан тухайдаа һанаашархана.

Огторгойдо үүлэ манан элбэгээр бөөгнэрэн сугларжа, саһа ороходор байба. Тиин Шарлай хэды эртэшье һаань, сугтаа ябаашадаа оог табин һэрюулбэ: «Саһа бордоһон эхилхэнь. Хоол хүнһэмнайшье хомор болонхой. Эндэ дүтын тосхондо хүрэжэ ошоё. Ондоо арга һалаа!»

Садатараа унтажа амараагүй дүнгёо нойрмог бандидууд Янга тосхоной үйлсөөр гэнтэ гэшхэлэлдэжэ ябаба ха.

Тиин Шарлай: «Захын энүүхэн айлһаа амархын зүбшөөл эриһүүб»,—гэжэ хэлээд, үндэр хара гэрэй харша хорёогой саагуур түр зуура далда орошобо. (Тэрэнь партизануудай байра байгаа бшуу).

Шарлайшье ямар олзотой ерэһэн тухайдаа танил нүхэдтөө яаралтайгаар дуулгажархёод, дары газаашаа гаража: «Орогты, орогты!»—гэжэ даллан, өөрөө монгол боро морёо хүтэлэн, хаалга нээжэ оролсохотойнь хамта, гэнтэ буу наяраад: «гараа үргэгты!» гэһэн омог дорюун абяан соностожо, үнөөхи бандидууд сошоһондоо һандагай һүүхэ табилдажашье үрдингүй бэеэ тушаабад...

Тиин тэдэ бандидуудай баригдаһанай ашаар үшөө Хоншондо (Аха) бүлэг сагаантанай зугадаһаниинь элирүүлэгдэжэ, бута сохигдоо һэн. Тэндэ Каландарашвилиин зарим сэрэгүүд партизан Зайцевай хүтэлбэри доро, Аюшеев гаршатай ошожо тулалдаһан.

Һүүлээрнь Монгол орожо, Шубинай бандые усадхалгада нүхэр Аюшеев баһал хабаадалсаа һэн.

Тиин энэ хатуу шанга тэмсэлнүүдые дабажа гараһанай һүүлдэ Ш. Аюшеев амгалан сагай ажалда умбажа ороо һэн. Шарлай Убашеевич Хошкресткомой түрүүлэгшээр, геологическа экспедицинүүдтэ газаршаар, колхозой түрүүлэгшээр хүдэлһэн, тиихэ зуураа нютагай нюдаргашуул болон ламанарай бандые даралсаһан, 1940 он хүрэтэр аймагай гүйсэдкомой түрүүлэгшээр ажаллаһан байна.

Түрэл оронойнгоо, республикынгаа урда ехэ габьяатай байһанайнгаа түлөө нүхэр Аюшеев 1938 ондо «Хүндэлэлэй тэмдэг» орден абаа һэн. Гадна Шарлай Убашеевич 1941—45 онуудай «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн зоригтойгоор ажаллаһанай түлөө», «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медальнуудаар шагнагдаһан.

Мүнөө нүхэр Аюшеев 78 наһатай болобошье, сарюун хүнгэн зандаа.

Р. ЦЫБИКОВ.

Ногоон арал дээрэ

...Эртэ үглөөгүүр. Тунгалаг энэ үглөөгүүр оршон тойрон абяа шэмээгүй. Гансал уһанай эрьедэ эртэшэлэн, агнуури хэхээр ерэһэн хүн зон хоорондоо элдэб шог зугаа дэлгэнэ. Юуб гэхэдэ, сэлмэг үглөөгүүр загаһа хахуулидахада хэды урматай, зохид байдаг гээшэб! Тиихэ үедэ хоорондоошье хөөрэлдэхэ сүлөө забда олдодоггүй. Харин энэ үглөөгүүр ангуушад-амарагшад урмагүйдөө бшуу. «Яагаа гээшэб. Баһал мүнөөхи һалхимнай бууха гээ гү, али аадар бороон орохоёо һанаа гү? Олзо үгыл»... гэлдэхысэ эдэнэр хоорондоо наада зугаа дэлгэһэн байгаа.

...Хэдэн часай үнгэрһэн хойно зүүн урда зүгһөө баглагар хүхэ үүлэн хоэрэжэ, шанха баруун хойто зүгһөө һалхилжа эхилбэ.

Амаралтынгаа үдэр хээрэ ошожо үнгэргэхэ дуратайшуулай һэрин гэһээ, газаа һалхитайхан, бирагүйхэн үдэр болохо шэнги байгаа бэлэй. Тиибэ ябашье һаань, сэбэр агаарта сэнгэхэ дуратайшуул Сэлэнгын эрье руу субана. Тэдэнэй дунда гартаа сүүмхэнүүдыешье, сай, эдеэ шанаха амһартануудыешье, хахуули урганүүдыешье, ном, газетэ, журналнуудыешье бариһан үбгэд, хүгшэд, залуушье наһатайшуул, эжы баабайнгаа гарһаа шангааһан балшар наһатай хүүгэдшье харагдана.

Эндэ суглараашад «Альбатросой» ерэхые хүлеэжэ ядаһан хэбэртэй. Шанга һалхинһаа бэеэ хоргодуулан байжа Сэлэнгын баруун эрье руу ошоһон «Альбатросой» хойноһоо харана. Эдэнэй дунда нэгэ бүлынхид булта ерэһэн хэбэртэй, арадаа монсо сонсо юумэ үргэлэнхэй, нэгэнэй гартаа заа үхибүүнэйнгээ элдэб нааданхайнуудые, нүгөөдэнь рулеткэ болон бусад аянда хэрэгтэй юумэнүүдые баринхай баһал эндэ түрсэлдэнэ. Энэ үедэ баруун олтирогой бургааһанай оройгоор эндэ тэндэһээ хүхэ утаан гаража, һалхинда туугдан тэрэ доро үгы болошоно.

— Нүхэр, шимни ошон сасуугаа гал носоожо, эдихэ ууха юумэеэ хэхэ болоо хаш. Бишни хүнэй үсөөн газараар ябажа, загаһа хахуулидахам,—гээд нүхэрынь һамгандаа хандана.

— Сэбэр агаарта амарха, сэнгэхэмни гэһэн аад, шабар уһан соогуур гүйхэ, харайхамни гэхэдээ яанабши даа?—гэжэ һамганиинь хэлээд, нүхэрөө урихан шарайгаар хараад абана.

Уһанай эрьедэ суглараашадай иигэжэ хөөрэлдэһөөр байтар, одоошье «Альбатрос» хүрэжэ ерэбэ.

...Энэ үглөөгүүр һэбшээтэйшье һаа, уһан дээгүүр үлгыдүүлэн тамаруулхада яагаашье зохид гээшэб?.. Сэлэнгын баруун эрье хүхэ ногоон зүлгөөр, набша намаагаар гүйсэд хүсэһэн бургааһануудаар бүрхөөгдэнхэй, аяар холоһоо ногоорон харагдана.

Ногоон арал... Мүнөө «Комсомольский» гэжэ нэрлэгдэнэ. Улаан-Үдын ажалшадай хэр угһаа хойшо амаралтынгаа үдэрнүүдые үнгэргэдэг үзэсхэлэн гоё газар. Эндэ ерэгшэд һүүдэр ехэтэй, бүтүү бургааһанай доогуур шургажа, бараг лэ һайн гэһэн газартаа юумэеэ түхеэржэ, бэлдэжэ ороно... Эндэшье, тэндэшье хүхэ утаан бааяжа, эдеэ хоол шаналган эхилнэ, хүнүүдэй хөөрэлдэхэ, шанга шангаар энеэлдэхэ абяан замханагүй. Наранай өөдөө хөөрэхэ бүри ажалшад олтирогто бүри олоороо субажа мэдэнэ. Тэдэнние шэрэһэн элдэб үнгын шэрэтэй автобусууд, хажуу таладаа лойбод хээтэй таксинууд зай забдагүй ерэжэл, ерэжэл байна... Тэндэ хаанаб даа, духовой оркестрэй ирагуу гоё хүгжэмэй зэдэлээн шугы бургааһан соогуур таража, хүнэй зосоо баяр баясхалан түрүүлнэ. Хухюутэй соготой залуушуул хабархажа хатар наада тэрэ дороо эмхидхэнэ.

Аралай нэгэ хажуу таладань волейбол наадаха сеткэ татаатай, футбол наадаха талмай эмхидхэгдэнхэй, хүрин улаан бэетэй шииираг шиираг хүбүүд, басагад бүмбэгын хойноһоо иишэ тиишээ һүрэлдэнэ, харайлдана... Ажалшадай амархаар түхеэрэгдэһэн энэ аралай гол газартань—арба гаран киоскнууд нээгдэнхэй, эдеэ хоолой элдэб юумэнүүд наймаалагдана. Мүн эндэмнай номой автолавка ерэнхэй. Амарагшад тэндэ ошожо уран һайханай, хүүгэдэй болон бусад журналнуудые абажа уншана. Тээ саанахананнь аттракционой талмай дээрэ барилгашадай клубай, хүгжэмэй училищиин уран һайханай бүлгэмүүд амарагшадта һони һонин программатай концерт харуулжа, нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэгдэнэ. Тэндэһээ саашаа ошоходо Сэлэнгын татуурта хүнүүд хэдэн зуугаадаараа шунгажа, наранда бэеэ шаража байна. Зоной шунгажа байһан газарай саана нэгэ заримашуул загаһашье хахуулидана. «Татыш, абыш» гэлдэһэн хухюутэй, энеэдэтэй шаг шууяан гарана.

Эрьеһээ тээ саанахана түүдэгынн хүхэ утаа бааюулһан галай дэргэдэ хүн зон олоороо сугларанхай, түгаарайхи агнуури хэхээр ерэһэн нүхэрэй бариһан алгана, ялааганые хаража, атаархана хэбэртэй эндэ тэндэһээнь элдэб олон асуудалнуудые һурана...

Иигэжэ городоймнай ажалшад ногоон арал дээрээ ошожо, үнгэрэгшэ амаралтынгаа үдэрые аятай зохидоор амаржа, сэнгэжэ үнгэргэһэн байна.

Б. Цыремпилов.

Мойһон сэсэглээ... П. ЯХНОВЕЦКИИН фото.

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ

Австралиһаа Москвада байдаг посольствэдо июниин 10-да иимэ мэдүүлгэ хэгдээ:

«Тусхай органуудһаа абтаһан мэдээнэй ёһоор, посольствын нэгэдэхи секретарь В. Моррисон удаан сагай туршада соо тагнуул хэдэг байна.

Тиихэтээ нэгэн доро, ашаг олзо олохын тулада гадаадын оронуудта бүтээгдэһэн хубсаһа хунараар хонжоо наймаа хэдэг, эдэ хуули бусын ябуулгануудта совет эрхэтэдые татан хабаадуулдаг байгаа.

Тиимэ болохолоороо, В. Моррисон дипломатическа түлөөлэлгын зургаанай хүдэлмэрилэгшын дүримдэ огто тааралдахагүй ябуулга хэнэ гээшэ.

Энээнтэй дашарамдуулан, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство хадаа дипломатическа түлөөлэлгын зургаанай хүдэлмэрилэгшын ябадалда оройдоошье таарахагүй хуули бусын ябуулга В. Моррисоной хэһэн тушаа Австралиин посольстводо буруушаалга мэдүүлнэ, тэрээниие манайда байжа таарахагүй хүн гэжэ соносхоно.

Иимэ тааруугүй ябадалнуудые хүдэлмэрилэгшэдэйнь саашадаа хэхэгүйн тулада посольство шанга хэмжээ абаха бээз гэжэ министерство хүлеэнэ».

Баатарлиг Испани, бидэнэр шамтайбди!

МОСКВА, июниин 10. (ТАСС-ай корр.). «Испаниин патриодуудые сүлөөлхэ!», «Баатарлиг Испани, бидэнэр шамтайбди!». Испаниин арадтай һанал нэгэдэлгын митингын мүнөөдэр болоходо, нэгэдэхи подшипнигай заводой хүдэлмэришэд, инженернүүд, алба хаагшад иимэ үгэнүүдтэй транспарантнуудые барижа ерэһэн байна.

Москвагай хүдэлмэришэд нэгэн дуугаар резолюци баталан абажа, Испанида зоргоороо аашалалдалгые эрид шууд буруушаажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ, арестовалагдаһан хүнүүдые дары сүлөөлхэ, алалга хюдалга болюулха тухай эрилтэ хээ. Уласхоорондын пролетарска һанал нэгэдэлгые бүри эдэбхитэйгээр бэхижүүлхэбди гэжэ энэ заводой хүдэлмэришэд Испанидахи аха-дүүнэрээ найдуулаа.

Үндэһэ яһанай илгаа гаргагшад США-гай урда бида зоргоороо аашалалдаһаар. Энээнһээ уламжалан сэхэ американецууд угаа ехээр зэбүүрхэн дураа гут... Нью-Йоркдо мэрэй байшангыс хүн зон хүрсэлээ, штадта үндэһэ яһанай илгаа гаргагшадай зэрли... лалдалгые буруушааһан ехэ митинг болоо. Хүрэ... баадагшад— негрнүүд. сагаан шарайтад Бирминг... нүүдые доромжолго болюулха гэһэн эрилтэ хээ. З... Нью-Йоркдо мэрэй байшангай дэргэдэ хүн зон суг... на.

ТАСС-ай фото

МНР-эй Арадай хуралда һунгалта болобо

УЛААН-БААТАР, июниин 10. (ТАСС). МНР-эй Арадай Ехэ хуралда, нютагуудтахи хуралнуудта һунгалтанууд ехэ эдэбхитэйгээр үнгэрбэ. Бүхы һунгагшадай 99,99 процентнь һунгалтада хабаадаба. Арадай ехэ хуралай депутадуудай кандидадуудай түлөө 99,99 процентнь һунгагшад дуугаа үгөө, городуудай хуралай депутадуудай кандидадуудай түлөө һунгагшадай 99,98 процентнь дуугаа үгөө.

Экономико хүгжөөхын аша туһада

ГАВАНА, июниин 10. (ТАСС). Орон дотор хүдэлжэ байгаа ажаһуудалай талаар хангадаг гадаадын предприятинуудые Бразилиин правительство мэдэлдээ абаха хүсэлэнтэй гэжэ Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Эрмес Лима мэдүүлбэ.

Эдэ предприятинууд ороной экономическа хүгжэлтэдэ зохилдоногүй гээд Лима радио ба телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ гээд Пренс Латин агентство мэдээсэнэ.

Сукарно Белград ерэбэ

БЕЛГРАД, июниин 10. (ТАСС). Индонезиин Республикын президент Сукарно 3 үдэр соо Белградта айлшалхаар мүнөөдэр ерэбэ.

Үгэеэ ойлголсобо

ЛОНДОН, июниин 10. (ТАСС). Советскэ Союзай, США-гай ба Великобританиин түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар ядерна туршалгануудые болюулха тухай асуудалаар байгша оной июлиин хоёрдохи хахад соо Москвада хэлсээн үргэлжэлүүлэгдэхэнь гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, США-гай президент Дж. Кеннеди, Великобританиин премьер-министр Г. Макмиллан гэгшэд хоорондоо ойлголсобо гэһэн мэдээсэл эндэ толилогдобо.

Совет артистнуудые хүндэлнэ

ОСЛО, июниин 10. (ТАСС). С. М. Кировэй нэрэмжэтэ Ленинградай гүрэнэй академическэ оперо, баледэй театрай артистнууд энээгүүр ехэ амжалтатайгаар ябаад, аяншалгаяа дүүргэбэ. Ябахынгаа урда тээ совет артистнуудай наада харуулһанай һүүлээр хүнүүд баглаа сэсэгүүдые барюулба. Шүүмжэлэгшэд ба наада харагшад Норвегиин хэблэлдэ бэшэхэдээ нэгэл сэгнэлтэ эдээндэ үгэнэ: совет балет дэлхэй дээрэ юунтэйшье жэшэшэгүй.

ХОЙТО ИРАГТАХИ БАЙД...

БАГДАД, июниин 10. (ТАСС). Революционно командованиин национальна Совет ороной хойто зүгтэхи байдал тухай коммюнике толилбо. Барзани гэдэгэй ударидалга доро бодоһон курдын үндэһэ яһатаниие 21 часай турша соо зэбсэгээ хуряагты, угы һаа правительствын сэрэгшэд «буһалгаашадһаа ороноо сэбэрлэхэ баатай болохо» гээд тус совет курдын үндэһэ яһатанһаа эрилтэ табиба. Ороной хойто районуудые сэрэгэй дайн байлдаанай газар гэжэ соносхоод, Сулеймания болон бусад хойто зүгэй городу... курдануудта туһалаа... ёһогүй гэжэ коммюни... дэнэ. Хэрбээ тиигээ... городууд бомбодуулха...

ЛОНДОН, июниин... Революционно кома... циональна соведэй ... хай мэдээсэхэ зуураа, ... ствын корреспондент ... ке хадаа курдануудта ... дай соносхоһон ябада... сэгнэбэ.

ТЕГЕРАНДАХИ БАЙД...

ТЕГЕРАН, июниин 10. ТАСС-ай корреспондентнүүд В. Высоцкий, Г. Байков гэгшэд иигэжэ дамжуулна: Иранай ниислэлдэ мүнөөдэр ажана амгалан. Городой транспорт яһала һайнаар хүдэлнэ, эмхи зургаанууд ажаллана, магазинууд нээлгэтэй. Һая болоһон буһалгаанай үедэ городой ажахыда ушаруулһан хохидол үшөө тодорхойлогдоогү... рэнэй хэмжээн ехэ. Т... һэн, һандааһан харгы... хин һэргээхэ, заһабар... 200 миллион риал һ... Тегеранай мэр Нафиси... респонденттэй хөөрэ... дүүлбэ.

Муухай мэх...

ГАВАНА, июниин 10. (ТАСС). Кубын хархис этэгээдүүдэй Венесуэлдэ хэблэдэг «Бозмия Либре» гэжэ журналай һүүлшын номернуудай нэгэндэ канцлер О. Майер гэгшын гар табилгатай уласхоорондын олимпийскэ комитедэй (МОК) бэшэгэй буулгабариие толилбо. Энэнь Кубын олимпийскэ комитедтэ эльгээхээр зорюулагданхай юм. Гаванын газетэнүүдһээ зарим статьянуудые МОК абаа, тэрээн дээрэһээ харахада Кубада спорт гээшэмнай «политикатай холбоотой юм байна» гээд һэжэглэхээр гэжэ энэ бэшэг соо хэлэгдэнэ.

О. Майерэй бэшэгые Кубын олимпийскэ комитет үнэхөөрөө абаа гэжэ ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэгдэнхэй. Кубада спорт гээшэмнай «политикатай холбоотой юм байна» гэжэ хэлээшэнь шал худал байһаниинь мэдээтэй. Теэд... тодоруулһан газетын... нуудые ямар зорил... МОК-то эльгээгээ г... зугадажа арилһан х... дэй гарта МОК-ой б... ри яагаад ороо гээш...

Кубаһаа тэрьедэжэ... этэгээдүүд уласхоор... скэ комитедһээ хуб... гаргуулха зорилготой... хай ааша гаргаа ёһо... Кубада спортын ехэ... дэхи спортсменүүдэй... гэжэлэй улам дээшэ... уласхоорондын мүры... рон гараходань эдэ э... нэй саана байгаашад ... сална ха.

Дж. Кеннеди үгэ хэлэбэ

ВАШИНГТОН, июниин 10. (ТАСС). США-гай президент Дж. Кеннеди Вашингтондохи Америкын университедые дүүргэгшэдэй үмэнэ үгэ хэлэхэ зуураа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, Англиин премьер-министр Г. Макмиллан гэгшэдтэй ядерна ... болюулха тухай хэл... талха асуудалаар «... хэлсээнүүдые хэхэ ... гээд мэдүүлбэ. Эдэ х... вада болохо юм гээд ... хэлэбэ.

Франциин һунгагшад коммунистын т... дуугаа үгэнэ

ПАРИЖ, июниин 10. (ТАСС). Эро гэжэ департаментһаа национальна суглаанда болоһон һунгалтада Франциин коммунис парти ехэ илалта туйлаба. ФКП-гэй кандидат Поль Бальмижер (энэ хүн департаментын бүхы республиканецуудай кандидат байгаа юм) гэгшын түлөө 23.099 хүн дуугаа үгөө. Тиин гэхэдэнь де Голлиин партиин кандидадай түлөө оройдоо 14734 хүн дуу... нёдондо ноябрьда боло... дунгүүдтэй сасуулх... шахуугаар хороһон бо...

Иигэжэ «Идхамж... нэйнь түлөө» Бальм... ментынь мандат хор... циин һунгагшад де Г... иигэжэ харюусаба гэ...

Сохюулагшад тархяа үргэхэ һан...

ЛОНДОН, июниин 10. (ТАСС). Хубисхалша Кубада эсэргүүгээр ябуулдаг Кубын хархис этэгээдүүдэй ажал ябуулгые США-гай правительство зүбшөөдэггүй гэһэншүүгээр Холбоото Штадуудай тусхайта ажал ябуулагшад мэдүүлдэг. Теэд Холбоото Штадуудай газар дээрэ байһан Кубын хархис этэгээдүүд Кубадахи арадай байгуулалтые унагааха түсэб табиһан зандаа гээд информационно агентствонуудай мэдээсэлнүүдһээ эли болоно. «Бүхы аргаар» хубисхалша Кубатай тэмсэлые үргэлжэлүүлхэ хүсэлэнтэй байһан туха... на байһан Кубын ха... дэй удамаршан Арма... дэг мэдээсэбэ гээд М... рортын городһоо (С... штат) Рейтер агентс... Эрье шадарай һуурин... дэб доболго хэжэ эх... тес хэлээ ха.

Редактор Ц. О...

Байгалай гимнын автор

«Алдарта Байгал—арюухан далай,
Алдарта онгосо—омолиин торхо...»

Сибириин хуушанай энэ дууе хэн мэдэхэгүй хаб даа. Хаанай хаатаргаһаа Акатуйн хада уула руу тэрьелһэн зоримгой хүнүүд тухай, зоримгой хүнүүдтэ сүлөөтэ байдалай зам нээжэ үгэһэн түгэлдэр ехэ, алдарта Байгалда татаһан гимн хэн мэдэхэгүй хаб! Асари ехэ хүсэтэй, хүнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмөөр энэ дуун мүнөөшье Ангара ба Енисей мүрэнүүдээр тамаржа ябаһан пароход дээрэһээ зэдэлдэг, ашагта малтамал бэдэрэгшэд ба аяншалагшадай түүдэгэй дэргэһээ дуулдадаг, Сибирэйхидэй гэр бүлын баярай болоходошье, ороной концертнэ залнууд сооһоошье энэ дуун зэдэлжэ байдаг ха юм... Залуушье, хүгшэншье хүнүүд энэ дууе булта дуулдаг гээшэ. Зүгөөр энээнэй хайшан гээд бии болоһые, хэнэй зохёоһые хүн балайшье мэдэдэггүй байжашье болоо. «Энээниие бэшэһэн хүн бии юм аал?—гээд заримашуул һурадаг. Энэ дуунь арадай бэшэ аал!» — гэлдэдэг. Үнэхөөрөө, энэ арадай дуун ааб даа. Зүгөөр энээнэй үгые нэгэ хүн бэшэһэн юм. Теэд удаан саг соо тэрэ хүнэй нэрэ юундэшьеб мартагданхай байһанаа совет эрдэмтэд—түүхэ, литература шэнжэлэгшэд энээниие һэргээһэн түүхэтэй.

105 жэлэй саада тээ һэн. 1858 ондо «Золотое руно» гэжэ Петербургын газетые уншагшад «Тэрьедэн зугадагшын Байгал шадар бодоһон һанал бодолнууд» гэһэн шүлэгтэ анхаралаа хандуулһан байгаа ёһотой. Энэнь нэгэл адли мүрөөр эхилдэг, дүүрэдэгшье байба:

«Алдарта Байгал — арюухан далай,
Алдарта онгосо—омолиин торхо.
Эй, Баргажан, һалхилыш даа шангаар,
Зэлтэй үлөөл даа тамархам.»

Бүхы нугалбаряараа, жэнхэни арадай үгөөрөө энэ шүлэг арадай аман үгын эрхим дээжые харуулһан, тиимэ ураншье бэшэ һаа, хүнэй сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэмөөр —иимэ үгэтэй дуун арадай дунда, тэрьедэһэн хаатаршангуудай, түрмэшэдэй, жолоошодой дунда дэлгэрһэн намтартай. Сибирьтэхи угытэй ядуу хүнэй байдал, хүсэл бодолые автор ехэ мэргэнээр мэдэдэг байгаа гэжэ ойлгогдоно.

Ниислэл хотын газетэдэ гараһан юрэ бусын шүлэгэй автор Д. Давыдов байһан юм. Энэмнай 1812 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан сэрэгэй зохёолшо суута Денис Давыдов бэшэ (тэрэ хүн 1839 ондо наһа бараһан юм), харин тэрэ хүнэй холын түрэл, Сибириин юрын багша, поэт Дмитрий Павлович Давыдов болоно.

Дмитрий Давыдовай эсэгэ—Павел Васильевич Рязанай угырһэн дворянин байгаа. Түрүү үзэл бодолтой энэ хүн үнгэрһэн зуун жэлэй эхеэр эрдэм шэнжэлэлгэ хэхэ, соёл гэгээрэл дэлгэрүүлхэ зорилгоор Сибирь ерэһэн юм ха. «Енисейе Таз мүрэнтэй холбохо арга боломжые шэнжэлхэ, бусын яһатаниие таряа талха эдюулжэ һургаха зорилготой ерэһэн» гээд тэрэ үеын хүнүүд хэлсэдэг юм. Энэ холын аян замда гэр бүлынхидөө абажа ерэһэн байгаа.

Зүүни зүүн зүг тээшээ зөөжэ ябахадань Давыдовтанай бүлэдэ Дмитрий гэжэ хүбүүн түрэһэн гэдэг. Энэ шалтагаанһаа боложо, Ачинскада тогтоһон байлтай. Эндэ ерээдүй поэдэй эдир наһан үнгэрөө, хүсэд 17-той болоошьегүй байхадаа окружной сүүдтэ алба хэжэ эхилһэн юм гэнэ. 18-тай болоходоо Эрхүүгэй гимназида шалгалта эрхим һайнаар барижа, багшын нэрэ зэргэтэй болоһон байгаа. Тоо бодолгодо тусгаар бэлигтэй байһан ха. Москвагай университет ошохыень дурадхаһаншье байгаа. Теэд хэдэн зуу мянган километр харгы зам, теэдшье мүнгэ зөөри хэлсээтэй һааб даа... Тиигээдшье эсэгынь жэшээ Сибирь тээшэ татаһан байгаа ёһотой.

«Өөрынгөө дурлаһан хэрэгтэ бүхы ажабайдалаа зорюулааб, үзэг бэшэг дэлгэрүүлхын, минии хүмүүжүүлэгшэдэй гурим ёһо, ухаан бодолые хүгжөөхэ гэһэн минии хүсэл оролдолго дэмы һалаагүй... гээд би бодохо эрхэтэйб» — гэжэ Давыдов хожомынь бэшээ бэлэй.

Байгалай үмэнэдэхи хилэ шадарай багахан Троицкосавска, ехэнхидээ Хяагта гээд ябадаг городто түрүүшынгээ найман жэл соо багшалһан намтартай. Зүүни зүүн зүг тээшэ зориһон аяншад энэ городоор гарадаг байһан юм. Түрүү үзэлтэй интеллигенциин гаргадаг «Хяагтын уран зохёолой цветник» гэжэ гар бэшэгэй журналда, 16 хэһэгээр гарадаг «Хяагтын стрекоза» гэжэ газетэдэ залуу Давыдов түрүүшынгээ поэзиин зохёолнуудые хэблэдэг байһан. Сибирьтэ ажаһуудаг буряад, эвенкнүүдэй, яхадай байдалые ехэ һонирхон ажагладаг байба.

Якутск эльгээгдээд байхадаа Д. П. Давыдов сүлөөтэй сагтаа шүлэг, поэмэ бэшэхэһээ гадна, мүн географи, этнографи үзэхэ хэрэгтэ ехэ сагаа гаргадаг, дэлхэйн байгаали, сагай уларил тухай, Сибириин арад зоной гурим заншал тухай статьянуудые бэшэдэг, яхад-ород словарь зохёожо эхилһэн юм.

Дээдэ Үдэ (мүнөө Улаан-Үдэ) ерээд хүдэлжэ байхадаа Д. П. Давыдовародой географическа бүлгэмэй Сибирьтэхи таһаг эмхидхэхэ хэрэгтэ, энээнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан юм. Сибирь тухай мэдээсэлнүүд болон статьянуудые бэшэхын тулада 1856 ондо «Золотое руно» гэжэ Санкт-Петербургын газетэһээ уряал абаба. Эгээл энэ үедэ «Тэрьедэн зугадагшын Байгал шадар бодоһон һанал бодолнууд» гэһэн шүлэг Петербург эльгээһэн юм. Һүүлээрнь поэзиин ба очеркын шэнжэтэй зохёолнуудые энэ газетэдэ толилһон байдаг.

«Тэрьедэн зугадагшын Байгал шадар бодоһон һанал бодолнууд» гэжэ шүлэгынь ниислэл хотын газетэдэ толилогдобошье, «дээдэ зэргын» гэжэ нэрэтэй хүнүүд энээниинь түргэнөөр мартаһан юм ха. Гэбэшье энэ поэдэй үнэн сэхэ аад, һүрөөтэй шүлэгыень арад зоной һанал хүсэлые харуулһан туладаа энэнь дуун боложо олониитын дунда оробо... Д. Давыдовай энэ шүлэгэй 11 строфагай эгээл уран хурса табаниинь үлэһэн гэнэ. Һүүлэйнь 4 мүр бултандаа шахуу шэнээр зохёогдоһон ха:

«Алдарта Байгал — арюухан далай,
Алдарта далбага—соорхой самсамни.
Эй, Баргажан, һалхилыш даа шангаар,
Тэнгэриин дуун дуулданал даа...»

«Эй» гээшэнь ойртожо ерэһэн залинта аадарай дохёо шэнги байна. Тиин энэнь гүн гүнзэгы удхатай. Һүүлэйнь мүр Горькиин «Буревестник» мэтээр найруулагданхай: Залин шуурган замхангүй эшхэрэг, хамагые арюудхан сэбэрлэхэ аадар улам хүсэтэйгөөр эшхэрэг лэ.

Дмитрий Давыдов һүүлшынгээ жэлнүүдтэ Эрхүүдэ ажаһууһан юм. Поэдэй аша — 77 наһатай Евстолия Вячеславовна Клепцова энээн тухайдань манда хөөрэжэ үгэбэ.

Ангара мүрэнэй эрье шадар байдаг хуушанай энэ гэртэ поэдэй ашань мүнөөшье ажаһууһаар. Үндэр наһатай болоһоншье һаа, дорюун хүнгэн Евстолия Вячеславовна гэр бүлынгөө бүхы түүхэ намтар хадагалжа ябадаг, Дмитрий Павловичһаа хойшо үшөө удаан саг мэндэ ябаһан хүгшэн эхэ Людмила Петровнагай хөөрэдэгые хуу һанажа байна.

Эрхүүдэ байха үедөө Давыдов тоо бодолгоор ехэтэ һонирхоһон түүхэтэй. Эндэ байхадаа Дмитрий Павлович айхабтар ехэ гэмтэлдэ ороһон — харахагүй болоһон. «Поэтическэ зурагууд» гэжэ поэмээ гэр бүлынхидтөө хэлэжэ үгөөд бэшэжэ дүүргэһэн гэнэ. Тэрэнь 1871 ондо Эрхүүдэ хэблэгдэһэн ха. 1888 ондо Тобольскодо Давыдов наһа бараһан байгаа.

Ашынь гэртэ поэдэй мэндэ байха үедэ хэблэгдэһэн шүлэгүүд, абажа ябаһан номуудынь— Пушкинай, Жуковскиин ботинууд, гушан жэлдэ багшалһан замынь харуулһан аттестадайнь буулгабари байна. Эдэ бүгэдэн сооһоо нэгэл юумэниинь — алдарта Байгал тухай дууниинь поэдэй нэрэ солые алдаршуулһан эрхим дурасхаал мүн болоно.

Ал. ГАЙДАЙ,
(ТАСС-ай корр.).

Эрхүү город.

Байгал далайн эрьедэ. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур
1963 оной июнин 12.

Манай адрес, телефон...

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. У... ица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам... —38-42, зам. редактора — 35-84, секретар... отделов: сельскохозяйственного производства и ... жизни — 47-59, 35-14, промышленного производс... ной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-85.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идео... —24-74, советского строительства и быта — 34-93, ... ров и писем — 25-41, 38-30, информации — 32-74 и ... 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства ку... Бурятской АССР.

Н00147. Зак. ...